

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Radek Stejskal

**Význam viktimologie pro prevenci
kriminality**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Andrea Beranová, PhD.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 28. 6. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 145 128 znaků včetně mezer.

Radek Stejskal

V Praze dne 28. 6. 2023

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí diplomové práce JUDr. Andree Beranové, PhD., za dobré rady, vstřícný přístup a odbornost při vedení. Poděkování patří také mé rodině za podporu při studiu.

Obsah

Úvod.....	1
1 Viktimologie.....	3
1.1. Úvod do problematiky viktimologie	3
1.2. Historie viktimologie	4
1.3. Oběť trestného činu a poškozený v právním řádu	5
1.4 Viktimnost.....	6
1.5 Viktimizace	7
1.5.1 Chování oběti.....	8
1.5.2 Vztah mezi obětí a pachatelem	9
1.5.3 Index viktimizace.....	10
1.6. Újma způsobená oběti	11
1.6.1 Primární újma	12
1.6.2 Sekundární újma	12
1.6.3 Terciální újma	13
1.7 Typologie obětí	14
1.7.1 Hentigova typologie.....	14
1.7.2 Mendelsohnova typologie.....	15
1.7.3 Fattahova typologie.....	15
1.7.4 Holystova typologie.....	16
1.7.5 Schaferova typologie	16
1.7.6 Moderní typologie.....	17
1.8 Viktimologické výzkumy.....	19
2 Prevence kriminality.....	23
2.1 Pojem prevence kriminality	24
2.2 Preventivní opatření podle obsahového zaměření.....	26
2.2.1 Sociální prevence	26
2.2.2 Situační prevence	29
2.2.3 Viktimologická prevence	31
2.3 Prevence kriminality podle okruhu adresátů.....	32
2.3.1 Primární prevence	32
2.3.2 Sekundární prevence.....	32
2.3.3 Terciální prevence.....	33
3 Viktimologická prevence.....	34
3.1 Úvod do viktimologické prevence	34
3.2 Primární viktimologická prevence	34
3.2.1 Výchovné působení.....	35

3.2.2	Činnost neziskových organizací	38
3.3	Legislativní změny	40
3.4	Sekundární viktimologická prevence	41
3.4.1	Sekundární viktimologická prevence - senioři	42
3.5	Terciální viktimologická prevence.....	48
3.5.1	Jednání s obětí trestného činu	49
3.5.2	Ochrana obětí	51
3.5.3	Pomoc obětem trestných činů	53
4	Význam viktimologie pro prevenci kriminality	59
4.1	Význam viktimologie pro prevenci kriminality	59
4.2	Vlastní hodnocení prevence kriminality v České republice, doporučení ke zlepšení současného stavu	60
	Závěr	63
	Seznam použitých pramenů	66
	Abstrakt.....	71
	Abstract.....	72
	Klíčová slova/Key words.....	73

Úvod

Kriminalita. Je to jev starý, jako společnost sama. Provází jí od jejího počátku a je pravděpodobné, že ve větší či menší míře bude až do jejího konce. Je to jev, který negativně ovlivňuje nejen společnost jako celek, ale i jednotlivce a jejich majetek, zdraví a v krajních případech je může stát i jejich život. Je proto nanejvýš žádoucí kriminalitě v co nejvyšší míře předcházet.

Věda při studiu fenoménu kriminality nejprve svou pozornost upínala především na pachatele. K vybočení z tohoto trendu začalo docházet až na přelomu poloviny 20. století, kdy se více a více teoretiků začalo zajímat o oběť. Byť oběť nejprve sloužila pouze jako zdroj informací o trestném činu, bylo postupně zjištěno, že v některých případech měla oběť jistý podíl na tom, jestli a jakým způsobem byl trestný čin spáchán. Tyto poznatky pak vedly ke vzniku viktimologie jako vědní disciplíny.¹

Přibližně ve stejném období, v jakém se formovala viktimologie, se začaly rozvíjet snahy o kontrolu kriminality prostřednictvím preventivních opatření namísto těch represivních, která do té doby v boji s kriminalitou dominovala. Kriminalita po konci druhé světové války rapidně rostla a pouhá represe pachatelů se začala ukazovat nejen jako neefektivní, ale současně jako finančně neúnosná. Začaly se proto rozvíjet nové koncepce preventivních strategií, které se různými způsoby snaží s kriminalitou bojovat ještě před jejím vznikem.²

Východiska pro tvorbu preventivních opatření je možné brát na celé řadě míst. Jaký je však význam viktimologie pro prevenci kriminality? Na tuto otázku se tato diplomová práce pokusí nalézt odpověď.

V první kapitole se práce zaměří na viktimologii jako vědní disciplínu. Přiblíží počátky viktimologie, předmět jejího zkoumání a nejdůležitější pojmy, se kterými pracuje. Rovněž se bude věnovat rozdílům mezi pojmy oběť trestného činu a poškozený a uvede také dle názoru autora nejvýznamnější vypracované typologie

---

¹ VÁLKOVÁ, H. a KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 172.

² SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 10.

obětí. Nevynechá ani zodpovězení otázky „Kde tato věda bere podklady pro formování jejich poznatků?“.

V druhé kapitole tato práce obecně pojedná o prevenci kriminality. Přiblíží okolnosti počátku vzniku snah o předcházení kriminalitě, její jednotlivé druhy a u nich uvede konkrétní příklady preventivních opatření. V této kapitole se rovněž autor vyjádří k jeho pohledu na vztah trestního práva a prevence kriminality.

Těžištěm této práce však bude její třetí a čtvrtá kapitola.

Ve třetí kapitole se autor blíže podívá na viktimologickou prevenci. Nejprve uvede její jednotlivé prostředky tak, jak je zná teorie, a to pro primární, sekundární i terciální viktimologickou prevenci. Následně prozkoumá, jaké její konkrétní formy máme v České republice.

U sekundární viktimologické prevence se autor na problematiku podívá z více praktického hlediska. Zvolí jednu z nejohroženějších skupin obyvatelstva – seniory, u kterých se zaměří na trestné činy, kterými jsou nejčastěji zasaženi. Následně na tyto trestné činy bude aplikovat viktimologické poznatky za účelem vypracování konkrétních postupů, jak se zasažení touto trestnou činností vyhnout.

Ve čtvrté kapitole autor na základě získaných poznatků zodpoví, jaký význam pro prevenci kriminality viktimologie má. Rovněž v této kapitole autor zhodnotí stav prevence kriminality v České republice. Uvede, kde mají tuzemské preventivní snahy největší nedostatky a navrhne konkrétní řešení, jak tuto situaci zlepšit.

Cílem práce je zhodnotit, jaký význam má viktimologie pro prevenci kriminality a aplikovat tyto poznatky na konkrétní skupinu obyvatel zvýšeně ohrožených kriminalitou. Proto považuje za vhodné nejprve čtenáře seznámit s viktimologií jako vědním oborem a základními koncepty prevence kriminality – dílčím cílem práce je tedy rovněž poskytnout ucelený teoretický výklad o problematice viktimologie a prevence kriminality. Dalším cílem práce je kriticky zhodnotit stav preventivních opatření v České republice a vyjádřit, zda plní svůj účel. Autor se pokusí zachytit největší nedostatky v prevenci kriminality a navrhnout řešení, která by přispěla k jejich zlepšení. V práci bude užita metoda deskripce, analýzy a literární rešerše odborné české a zahraniční literatury.

1 Viktimologie

V rámci této kapitoly se autor zaměří především na všeobecný, teoretický úvod do této relativně nové vědní disciplíny. Kde má tato věda své počátky a do jakého časového horizontu je zařadit? Jaké jsou základní pojmy, se kterými tato věda pracuje? Jaká teoretická východiska tato věda přináší a kde pro ně bere podklady? Na všechny tyto otázky se autor pokusí v následujících podkapitolách najít odpověď.

1.1. Úvod do problematiky viktimologie

Viktimologie je věda, jejíž název byl odvozen z latinského slova *victima*, neboli oběť, která je současně i předmětem zkoumání této vědní disciplíny. Na pojem oběť lze nahlížet různými způsoby. Máme zde širší, tedy všeobecné vymezení tohoto pojmu, které mezi oběti řadí také oběti válek, přírodních katastrof, dopravních nehod apod. Pak je zde vymezení užší, trestní, které chápe oběť výlučně jakožto oběť trestných činů.³ Tato diplomová práce bude pracovat pouze s vymezením užším.

Mezi odbornou veřejností nepanuje jednomyslná shoda, zda je viktimologie samostatnou vědní disciplínou, nebo zda se jedná o součást kriminologie. Lze však konstatovat, že většina české odborné veřejnosti se přiklání k názoru, že viktimologie součástí kriminologie je.⁴ Přestože se přesné definice teoretiků liší, už z názvu kriminologie plyne, že je to věda zabývající se kriminalitou, popř. zločinností. Jelikož už v ranných stádiích viktimologie došlo ke zjištění, že oběť trestného činu často není v průběhu její viktimizace jen pasivním aktérem, ale často má na průběh trestného činu zásadní vliv⁵, autor práce se přiklání ke klasifikaci viktimologie jako součásti kriminologie.

Přesná definice této vědy se mezi autory liší, avšak panuje jistá shoda, čím se viktimologie jako nauka zabývá – předmětem jejího zkoumání je především oběť trestného činu a její role v genezi a průběhu trestného činu, při jeho odhalování a objasňování. Dále způsoby pomoci oběti trestného činu a způsoby, jak zabránit viktimizaci potenciálních obětí.⁶ Předmětem viktimologie je tedy osoba oběti (její

---

³ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6. str. 53-54.

⁴ GRIVNA, T.-, SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 121.

⁵ Tato zjištění budou blíže rozvinuta v následujících stranách této práce.

⁶ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6. str. 54.

biologické, psychické a sociální vlastnosti), vztahy mezi obětí a pachatelem, proces viktimizace a zejména role oběti v něm, působení oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci, pomoc oběti, způsoby jejího odškodnění a rehabilitace a ochrana občanů před viktimizací⁷

1.2. Historie viktimologie

V odborné literatuře použil jako první termín viktimologie americký psychiatr F. Wertham ve své publikaci z roku 1949 *The show of violence*, častěji je však považován za zakladatele viktimologie jako vědní disciplíny Hans von Hentig, který ve svém díle *The criminal and his victim* z roku 1948 rozsáhle zkoumal roli obětí v průběhu násilných trestných činů, čímž si upoutal pozornost nejen laické, ale i odborné veřejnosti, jelikož do té doby byl hlavním předmětem zkoumání pachatel. V této své publikaci uvedl, že až 26 % zkoumaných obětí nějakým způsobem přispělo k útoku na ně. V souvislosti s těmito poznatky také rozpracoval typologii obětí. Tato publikace vedla v následujících letech ke vzniku dalších studií, které měly za cíl potvrdit, či vyvrátit Hentigovy nálezy. Závěry těchto navazujících studií se dají vyjádřit jednou větou – „některé oběti přispěly určitým způsobem ke spáchání trestných činů na jejich osobě“.⁸

K největšímu rozmachu viktimologie docházelo v 70. letech 20. století, kdy probíhaly rozsáhlé výzkumy a publikační činnost například S. Schafera a E. A. Fattaha. V USA k rozmachu viktimologie také přispěl fakt, že se v této době o oběti trestné činnosti začaly více zajímat různá hnutí bojující za práva osob – nejvýznamnější z nich bylo hnutí bojující za práva žen.⁹ Vznikaly a rozvíjely se organizace na národní i mezinárodní úrovni a pořádaly se mnohé konference zaměřené na toto téma. V roce 1979 byla založena v německém Münsteru Světová viktimologická společnost, která od roku 1982 začala vydávat časopis *The Victimologist* a současně začala fungovat jako konzultant OSN. Viktimologie se začala šířit i napříč ostatními státy, než které byly považovány za jejich kolébku – tedy i mimo USA, Německo a Izrael, což vedlo

---

⁷ GRIVNA, T-. SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s . ISBN 978-80-7598-554-5. str. 122.

⁸ VÁLKOVÁ, H. a KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 172.

⁹ KARMEN, Andrew. *Crime victims: An introduction to victimology*. Boston: Cengage learning, 2016. ISBN 978-1-305-26103-7. str 16-18.

k přílivu dalších odborníků a celkovému rozvoji diskuze, vzniku dalších vědeckých publikací a neziskových organizací. Toto všechno současně vedlo k přijímání zákonů na pomoc obětem trestné činnosti napříč celým světem a vzniku viktimologie jak ji známe dnes.¹⁰

1.3. Oběť trestného činu a poškozený v právním řádu

Oběť trestného činu není pouze pojmem teoretickým, nýbrž i pojmem legálním. Definiuje jej zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů ve svém § 2 odst. 2 a 3, který uvádí:

„(2) Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit.

(3) Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.“

Zákon o obětech trestných činů pak definuje ještě speciální skupinu obětí označenou jako *zvlášť zranitelná oběť*, do které dle § 2 odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb. spadají například děti, osoby vysokého věku, osoby postižené fyzickým, mentálním nebo psychickým handicapem nebo smyslovým poškozením, oběti trestného činu obchodování s lidmi, znásilnění a dalších vybraných trestných činů. Dále pak oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestných činů které zahrnovaly nátlak či násilí nebo oběti trestných činů spáchaných pro příslušnost k některé z menšin uvedených v tomto paragrafu.¹¹

Pojem oběť bývá někdy nesprávně zaměňována s procesním pojmem trestního práva *poškozený*, který je definován § 43 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním,

---

¹⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 11-12.

¹¹ § 2 odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů

nicméně o zcela identické pojmy se nejedná. Zásadním rozdílem je, že za oběť ve smyslu zákona o obětech trestných činů lze považovat pouze fyzické osoby, kdežto poškozeným může být i osoba právnická.¹²

1.4 Viktimnost

Ačkoliv se obětí trestného činu může stát jakýkoliv člověk, u některých lidí je jejich predispozice vyšší. Různé skupiny lidí mají na základě jejich biologických, sociálních a psychologických charakteristik vyšší disponovanost stát se obětí trestného činu. Tento fenomén nazýváme viktimnost.¹³

Přestože se viktimností zabývalo velké množství empirických výzkumů, tak vzhledem k různorodým lidským vlastnostem jednotlivých subjektů výzkumu tyto výzkumy vždy narážely na určité potíže. Buť se skupina lidí může shodovat v charakteristice jedné, která je zrovna zkoumaná, jejich ostatní charakteristiky mohou být diametrálně odlišné. Přesto se v těchto výzkumech vyprofilovala řada klíčových charakteristik, které mají na viktimnost vliv poměrně zásadní. Jsou to především:

- **profese oběti** – co se týče úmyslných trestných činů proti životu a zdraví, jsou zde povolání, které mají podstatně vyšší šanci stát se terčem útoku; mezi tato povolání patří například policisté, strážníci, taxikáři, obsluha čerpacích stanic, apod.;¹⁴
- **věk oběti** – bylo zjištěno, že mladí lidé mají vzhledem ke své „mladické dobrodružnosti a nerozvážnosti“ větší šanci ocitnout se v nebezpečné situaci a stát se obětí ublížení na zdraví, než jejich starší protějšky¹⁵; naproti tomu u starších generací je větší pravděpodobnost, že se stanou obětí krádeže během nabídky zboží při podomním prodeji, nebo třeba obětí podvodu;¹⁶

---

¹² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3. str. 262-264.

¹³ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6. str. 123.

¹⁴ GRÍVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol.. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 123.

¹⁵ GRÍVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol.. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 123.

¹⁶ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6., str. 55

- **vybrané psychické vlastnosti oběti** – například agresivita, ať již slovní či fyzická, vede k vyšší pravděpodobnosti stát účastníkem nejrůznějších konfliktních situací, které mohou vyústit až ve spáchání trestného činu ublížení na zdraví; dále se jako vlastnost zvyšující viktimmnost prokázala lehkomyšlnost, přílišná dobrodružnost a slepá důvěra, která například při stopování může v extrémních případech vést až ke znásilnění oběti; častou obětí šikany jsou pak například osoby trpící mentální retardací;¹⁷
- **příslušnost k minoritám** – tato sociální charakteristika, jakkoliv je to pro mnohé v jednadvacátém století nemyslitelné, bohužel stále zvyšuje viktimmnost lidí; cizinci, menšiny náboženské, rasově odlišné, či s jinou sexuální orientací jsou pro svou odlišnost od „normy“ často obětmi násilností, urážek či jiných forem nenávisti;¹⁸
- **vyločení ze společnosti** – zvýšená viktimmnost byla vyzkoumána též u osob, které se pro nejrůznější důvody ocitají na okraji společnosti; patří zde především narkomani, alkoholici a osoby napojené na podsvětí – pasáci, členové gangů, apod.¹⁹

Identifikace těchto zmíněných zvýšeně viktimmních skupin je důležitá především pro účely viktimmologické prevence.

1.5 Viktimizace

Gřivna definuje viktimizaci jako „*proces, v němž se potenciální oběť stává obětí skutečnou*“²⁰. Tento pohled lze považovat za pohled kriminologický a napříč odbornou literaturou také většinově zastoupený, není to však pohled jediný. Například Čírtková vnímá viktimizaci s ohledem na psychologický aspekt tohoto procesu jako „proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť trestného

¹⁷ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 123-124.

¹⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 131.

¹⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 131.

²⁰ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 124.

činu“²¹. Obecně tak lze shrnout, že se jedná o proces, ve kterém se člověk stává obětí trestného činu.

V tomto procesu je nepochybně hlavním aktérem pachatel, který je kriminologií zkoumán v rámci učení o pachateli. Viktimologie v rámci této problematiky přenáší pomyslná světla reflektorů právě na oběť trestného činu, a to především na tři aspekty – chování oběti, vztah oběti a pachatele a index viktimizace.²²

1.5.1 Chování oběti

Situace, kdy oběť nesehraje v procesu viktimizace vůbec žádnou roli, jsou v reálném světě ojedinělé. Oběť může mít vliv na počátek činu, jeho průběh a následně pak také na možnost odhalení pachatele.

Časté jsou situace, kdy chování oběti může působit na pachatele stimulačně, tedy jej nějakým způsobem motivovat ke spáchání trestného činu. Častou formou tohoto stimulačního chování může být například provokace potenciálního pachatele – například urážení a nadávky mířené směrem k pachateli mohou mít za následek napadení oběti. Formy této provokace, či jiné stimulace, mohou být různé intenzity – není výjimkou, že se tyto podněty mohou napříč časem kumulovat a až po určitém čase vyústí ve zkratovou reakci. Častým příkladem uváděným v odborné literatuře jsou v tomto kontextu oběti – tyraní rodin, kde opakované případy domácího násilí vyústí ve vraždu násilníka takto týranou osobou.²³ Pro trestný čin znásilnění může být stimulem pachatele mylně vyložený ženský flirt, který pachatel bere jako výzvu k sexuálnímu styku, což může po odmítavé reakci oběti v krajních situacích vyústit ve znásilnění. Velká část obětí přispívá ke své viktimizaci svým vlastním neopatrným jednáním, které může spočívat v podcenění situace nebo uvedením se do stavu snížené obranyschopnosti. To je typické například pro majetkovou kriminalitu, kdy oběť nedostatečně zabezpečí svůj vlastní majetek – může se jednat o neuzamčení kola, auta, obydlí, ale také například o nošení peněženky a jiných cenností v otevřené kabelce.

---

²¹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 15-16.

²² GŘIVNA, T-. SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 124.

²³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 132.

Také vychloubání se vlastním majetkem před neznámými osobami může zvýšit riziko viktimizace, obzvláště pokud tak daná osoba činí v restauračním zařízení v pozdních hodinách a je pod vlivem alkoholu. Specifickým případem může být situace, kdy impuls ke spáchání trestného činu je nezákonné či trestné jednání oběti. Tato situace je typická pro podsvětí, kdy si mezi sebou konkurenti vyřizují účty.²⁴

V praxi také dochází k situacím, kdy, přestože oběť nemá na iniciaci trestného činu ani jeho průběhu žádný podíl, se pachatel přesto v rámci trestního stíhání snaží část viny uvalit na oběť. Byť u majtkové kriminality se tento fenomén vzhledem k její povaze takřka nevyskytuje, u násilné a sexuální kriminality je to poměrně časté. V zájmu prokázání skutkového stavu je nepochybně důležité tato obvinění prošetřit, nicméně pokud orgány činné v trestním řízení nepostupují s určitou mírou diskrece, může to vést až k sekundární viktimizaci oběti (viz níže).²⁵

Co se týče chování v rámci již probíhajícího útoku, bývá volba chování oběti nejrůznější. Některé oběti reagují na útok pasivně, ať již dobrovolně, nebo protože jsou útokem zcela znehybněny. Další oběti pak reagují spíše razantnějšími způsoby – může se jednat o útěk, volání o pomoc, či dokonce fyzickou obranu či pokus se z útoku vymanit lstí. Obecně se nedá říct, že existuje postup, který je univerzálně správný za všech situací. Různí pachatelé mohou na chování oběti reagovat různými způsoby a byť by například řev mohl být v některých situacích efektivní a pachatele odrazující způsob obrany, v jiných případech by tento pokus mohl dopadnout tragicky. O vytvoření vhodných obranných postupů pro jednotlivé formy kriminality usiluje viktimologická prevence.²⁶

1.5.2 Vztah mezi obětí a pachatelem

Vztah mezi pachatelem a obětí a jeho povaha může často ovlivňovat proces viktimizace. Významné jsou vztahy jak objektivní, tedy nezávislé na oběti a pachateli – například sousedství, či práce na stejném pracovišti, tak naopak vztahy subjektivní – zde lze uvést

---

²⁴ GRIVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 125.

²⁵ GRIVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 125.

²⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 133.

například manželství, milenecký vztah, či jakékoliv jiné vztahy této povahy. Tyto vztahy mohou mít pro průběh a spáchání trestného činu různý význam – v některých případech mohou působit přímo jako motiv, v jiných případech mohou být tyto vztahy odrazujícím faktorem.

Viktimologie v této oblasti zkoumá především jestli a nakolik tyto vztahy ovlivnily způsob spáchání trestného činu. Dobrá známost mezi pachatelem a obětí může být u majetkových trestných činů pro pachatele velkou výhodou – pachatel zná zvyklosti oběti, její majetkové poměry, popřípadě bezpečnostní opatření na zabezpečení jejího majetku. U trestných činů v sexuální oblasti může tato familiarita mezi obětí a pachatelem být spíše motivem odrazujícím, jelikož tak může být snadnější pachatele odhalit a usvědčit – to může být někdy důvodem, proč znásilnění nakonec vyústí ve vraždu oběti.

Méně závažnou roli tyto vazby pachatele na oběť obecně hrají při majetkových deliktech, i když ani zde nejsou zanedbatelné. Oblast, ve které jsou tyto vazby však poměrně zásadní, jsou vraždy. Zde výzkumy konstatují, že pouhá pětina obětí vražd neměla s pachatelem žádný předchozí vztah. Ve dvou pětinách byl jejich vztah velmi blízký a v dalších dvou pětinách zde byla alespoň nějaká známost. O něco méně častým, avšak stále poměrně zásadním se ukazuje vztah oběti a pachatele u loupeží – zde byla alespoň známost mezi obětí a pachatelem prokázána v 59% případů.²⁷ U sexuálních trestných činů byl blízký vztah mezi obětí a pachatelem zjištěn v 70 % případů, u znásilnění byl pak tento vztah zjištěn u 31 % případů.²⁸

Významnou roli hraje vztah oběti a pachatele přirozeně také při odhalování a vyšetřování trestných činů.²⁹

1.5.3 Index viktimizace

Nedílnou součástí viktimologie je též zkoumání kvantitativní stránky trestné činnosti, její vývoj v čase a její porovnání napříč různými územími. Jelikož absolutní čísla nemají

---

²⁷ GRÍVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 126-127.

²⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 134.

²⁹ GRÍVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 127.

vzhledem k proměnnému počtu obyvatelstva až takovou vypovídající hodnotu, byl zaveden index viktimizace, který vyjadřuje údaje o množství spáchané kriminality na počet obyvatel – zpravidla na sto, tisíc, deset tisíc či sto tisíc obyvatel za zvolené časové období, nejčastěji jednoleté či pětileté, a na určitém území.³⁰

Index viktimizace je možné vztáhnout na kriminalitu na daném území jako celek, avšak lze jej taky modifikovat různými způsoby – například pouze pro určité trestné činy, pouze pro určité pohlaví, věk, apod.³¹

Autor nyní uvede praktický příklad. V České republice bylo v roce 2021 policií evidováno 153 233 trestných činů, přičemž počet obyvatel k 1. 1. 2022 byl 10 516 707. Index viktimizace na 100 obyvatel je tak 1,46. Přestože v Moravskoslezském kraji bylo evidováno 17 865 trestných činů a v Ústeckém kraji „jen“ 14 333, tedy o cca 3 500 trestných činů méně, tak pokud tato čísla vztáhneme na počet obyvatel, zjistíme, že index viktimizace na 100 obyvatel je vyšší pro Ústecký kraj – 1,79, přičemž Moravskoslezský kraj má index viktimizace „pouhých“ 1,51.³² Index viktimizace tak pomáhá vytvořit lépe vypovídající obraz o zasaženosti obyvatelstva daného území kriminalitou.

1.6. Újma způsobená oběti

V důsledku spáchání trestného činu dochází oběti ke vzniku újmy. Tato újma může být různorodá – ať již jde o újmu majetkovou, či nemajetkovou. Důležitým hlediskem pro klasifikování takto vzniklé újmy je také její vázanost na spáchání trestného činu – tedy vymezení, do jaké míry vzniklá újma souvisí bezprostředně se spácháním trestného činu v důsledku jednání pachatele, či nakolik nastala až posléze, třebaže již bez souvislosti s osobou pachatele. Jinými slovy se jedná o rozlišení dle stádia viktimizace, ve kterém došlo ke vzniku újmy. Teorie dle bezprostřednosti rozlišuje újmu na primární a sekundární, přičemž někteří autoři uvádějí i újmu terciální.

---

³⁰ VÁLKOVÁ, H. a KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012., str. 159.

³¹ HOLCR, K., a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 110.

³² SCHEINOST., M., a kol. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021*. [online]. 2022. [cit. 15. 6. 2023]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_CR_v_roce_2021.pdf str. 22.

1.6.1 Primární újma

Primární újma je bezprostředním důsledkem spáchání trestného činu na jeho oběti a mívá charakter materiálního, fyzického či psychického poškození osoby oběti.

Do **materiální újmy** řadíme odcizení, poškození či jakékoliv jiné snížení finanční hodnoty majetku oběti. Dále sem spadají také náklady na odčinění fyzické újmy, jako jsou výdaje spojené s léčením. Tato újma je zpravidla nejjednodušeji odhalitelná, i když například v případě krádeže peněženky včetně dokladů se může její konečná výše odhalit až s odstupem času. Tato újma je díky její snadné vyčíslitelnosti také nejlépe odčinitelná.³³

Fyzická újma nejčastěji znamená zranění od nižší až po vyšší intenzitu a v některých případech až usmrcení. Tato újma je vzhledem k odlišenému vnímání fyzických útrap různých obětí obtížně vyjádřitelná v objektivních hodnotách.³⁴

Psychická újma se vyznačuje mezi zmíněnými újmy svou nejvyšší individuálností. Na její výši a intenzitu mají vliv takřka všechny aspekty osobnosti a dosavadního života oběti – její psychická odolnost, kvalita jejího zázemí, apod. S tím souvisí i to, že se projevuje celou řadou následků, mezi které mohou patřit poruchy spánku, soustředění, úzkosti, deprese, fobie a další. Intenzita způsobené psychické újmy také vůbec nemusí souviset s rozsahem újmy fyzické a materiální – některým lidem může způsobit i zranění drobnějšího charakteru poměrně závažnou psychickou újmu a naopak.³⁵

1.6.2 Sekundární újma

Jedná se o újmu, která vzniká až procesy po spáchání trestného činu. Jedná se o další zraňování oběti v souvislosti s reakcemi jejího okolí, společnosti, médií, ale také například orgánů činných v trestním řízení při nedostatečně šetrném vyšetřování činu.

---

³³ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str.56-57.

³⁴ HOUBOVÁ, Drahomíra. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-100-7. str. 220.

³⁵ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str.57.

Tento fenomén nazýváme sekundární viktimizace. Byť je tato újma pojmenována jako sekundární, tedy druhotná, v četných případech dosahuje vyšší intenzity s vážnějšími následky než újma primární.³⁶ Sekundární újma má pouze psychologický ráz a dle Houbové se může projevovat především následujícími způsoby³⁷:

- **pocit nespravedlnosti** – může být vyvolán průtahy v řízení, nedostatečným trestem pro pachatele, nevymahatelnosti odškodnění, apod.;
- **pocit nedůstojnosti** – tento pocit u oběti může vyvolat nešetrný postup orgánů vyšetřujících trestný čin, ale také například senzacechtivost médií, obzvláště těch bulvárních;
- **izolace oběti** – jde zejména o případy, kdy okolí oběti neví jak se k ní chovat, což může vést až k vyhýbání se oběti;
- **pocit zneuctění** – tato sekundární újma je typická především pro oběti znásilnění a jiných sexuálních deliktů, či týrání;
- **ztráta pocitu důvěry;**
- **ztráta pocitu autonomie.**

Zkoumání sekundární újmy v praxi naráží na určité problémy. Jako zásadní nedostatek se jeví fakt, že tyto sekundární rány je často obtížné zřetelně oddělit od těch primárních. To koneckonců ani prakticky nejde, jelikož sekundární újma je často prohloubením té primární. K prohloubení primární a vzniku sekundární újmy nejčastěji dochází očerňováním oběti, obviňováním či přenášením viny na oběť, nerespektováním soukromí oběti, poškozováním dobrého jména oběti a bagatelizací újmy vzniklé oběti.³⁸

1.6.3 Terciální újma

Někteří autoři³⁹ uvádějí ještě terciální újmu, která vzniká v souvislosti s tím, jakým způsobem se oběť vyrovnává s prožitou viktimizací. Je stavem, kdy se osoba není s to

---

³⁶ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6. str. 46.

³⁷ HOUBOVÁ, Drahomíra. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-100-7. str. 221-222.

³⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1. str. 61-66.

³⁹ Např. VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 82 nebo SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 290s. ISBN 978-80-7380-389-6. str. 46.

vyrovnat s traumatickou zkušeností, byť již jinak mohlo dojít k odčinění fyzických či materiálních ztrát. Je vysoce subjektivního charakteru a nemusí vůbec korespondovat se závažností primární újmy. Oběť mění své životní postoje, hodnoty, styl a není schopna se vrátit ke svému životu před její viktimizací.⁴⁰

1.7 Typologie obětí

Jak autor zmiňuje již na samém začátku této práce v kapitole věnující se historii viktimologie, již v samých počátcích této vědy bylo objeveno, že mezi jednotlivými oběťmi trestných činů mohou existovat rozdíly. Tyto rozdíly mohou být dány věkem, pohlavím, psychologickými vlastnostmi, reakcí oběti na trestný čin, či například přičiněním oběti k její viktimizaci. Napříč lety bylo vypracováno jednotlivými autory velké množství různých typologií obětí, přičemž žádná z nich nebyla univerzálně přijata a často jedna klasifikace vychází ze druhé.

První typologie, které se objevily, jsou považovány spíše za kontroverzní, jelikož jako hlavní východisko členění berou vinu oběti na spáchání trestného činu. Jak však postupoval čas a s ním i viktimologické bádání kupředu, začaly se objevovat též klasifikace zohledňující jiná, rozmanitější kritéria – například reakce oběti na její viktimizaci, nahlašování deliktů oběťmi, či míra poškození oběti, což mělo za účel upozornit na širší souvislosti, které je třeba brát v potaz.

Pro účely této práce nyní autor přiblíží alespoň několik nejvýznamnějších typologií.

1.7.1 Hentigova typologie

Hans von Hentig, často považován za zakladatele viktimologie, rozpracoval jednu z prvních typologií obětí již v roce 1948 ve svém díle *The criminal and his victim*. Označil zde skupiny osob, které mají větší potenciál stát se obětí trestného činu a rozčlenil je do tří základních kategorií⁴¹:

---

⁴⁰ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6. str. 46.

⁴¹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 28.

- **depresivní oběť** – podle Hentiga se jedná o nejčastější oběť trestného činu; bývá často neopatrná, což z ní dělá ideální cíl pro pachatele trestných činů;
- **chtivá oběť** – jedná se o lidi se zvýšenou touhou po zdánlivě snadném zisku, což snižuje jejich opatrnost a vystavuje je zvýšenému nebezpečí viktimizace;
- **lehkomyslná oběť** – do této kategorie typicky spadají mladiství; s lehkomyšlností jde často ruku v ruce dobrodružnost a naivní důvěřivost, což s těchto obětí dělá ideální cíl sériových vrahů.

1.7.2 Mendelsohnova typologie

Další významnou typologii vypracoval v roce 1956 původem rumunský kriminolog Benjamin Mendelsohn. Ten rozdělil oběti dle jejich zavinění vzniku trestného činu do šesti kategorií⁴²:

- **úplně nevinná oběť** – jak vypovídá název této kategorie, jedná se o oběti, které svým jednáním svou viktimizaci nezavinily; může se jednat například o chodce jdoucího po chodníku, kterého srazí auto;
- **oběť s malým podílem viny** – například osoba, která byla napadena v části obce se špatnou pověstí;
- **oběť stejně vinná nebo totožná s pachatelem** – zde může jít o případy sebevražd;
- **oběť více vinná než pachatel** – jde o případy závažné provokace pachatele, například již výše zmíněná oběť – domácí tyran;
- **osoba podstatně více vinná než pachatel** – příkladem mohou být případy usmrcení pachatele v sebeobraně;
- **simulující oběť** – zde je jedná o případy křivého obvinění.

1.7.3 Fattahova typologie

Dělení egyptského viktimologa Ezzata A. Fattaha vychází z předchozích dvou dělení. Fattah rozdělil oběti do pěti kategorií⁴³:

---

⁴² VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 28.

- **nezúčastněné oběti** – jedná se o oběti, které svým chováním nikterak ke spáchání deliktu nepřispěly;
- **latentní či predisponované oběti** – jde o osoby s vyšší náchylností k viktimizaci, zpravidla kvůli jejich osobnostním rysům; patří mezi ně tzv. chronické oběti;
- **provokující oběti** – jedná se o oběti, které svým chováním jdou viktimizaci naproti – zpravidla stimulací pachatele;
- **zúčastněné oběti** – tyto osoby mají pozitivní vztah k porušování práva, čímž se na vzniku deliktu samy částečně podílí;
- **falešné oběti** – jedná se o osoby, které vůbec nebyly zamýšlenou obětí pachatele – může jít například o situace, kdy si tyto osoby pachatel spletl s někým jiným.

1.7.4 Holystova typologie

Dalším tříděním často uváděným v české odborné kriminologické literatuře je třídění polského právníka a kriminologa Brunona Holysta z roku 1964. Ten oběti rozděloval dle viny do dvou kategorií⁴⁴:

- **oběti, které svou viktimizaci zavinily** – zde řadil jak osoby, které svou viktimizaci zavinily aktivně, tedy jak provokatéry, tak osoby, jejichž přičinění k viktimizaci bylo dáno spíše pasivně, tedy příslušností k některé z negativně vnímaných rizikových skupin – typicky prostitutky;
- **osoby, které svou viktimizaci nezavinily** – jednalo se o osoby nezasluhující se o vlastní viktimizaci ani individuálně – například osoby okradené i přes řádné a funkční bezpečnostní opatření, tak osoby příslušné k rizikové, avšak pozitivně vnímané skupině – například policisté.

1.7.5 Schaferova typologie

Maďarský viktimolog Stephen Schafer zastával názor, že trestný čin není pouze jevem individuálním, nýbrž sociálním a apeloval na to, aby byla vzata do úvahy kromě pachatele také oběť a to, jakým způsobem přispěla ke své viktimizaci, což se projevilo rovněž při tvorbě jeho typologie, kdy vycházel z toho, jakou odpovědnost za spáchání

---

⁴³ HOLCR, K., a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 113-114.

⁴⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 137.

trestného činu nese oběť. Dle jeho názoru je funkční úlohou oběti počínat v co nejmenší míře tak, aby ke své viktimizaci jakkoliv přispěla. Dle této tzv. funkční zodpovědnosti rozdělil oběti do sedmi kategorií⁴⁵:

- **nesouvisející oběti** – oběti, které nemají žádnou odpovědnost a staly se cílem pachatele pouze náhodou;
- **provokující oběti** – oběti, které jsou s pachatelem spoluzodpovědné, jelikož jejich chováním daly pachateli určitý popud;
- **ukvapené oběti** – mají na odpovědnosti nějaký podíl, který se může projevat například jejich výskytem v pozdní hodinu na rizikovém místě, nevhodným ošacením, či sdělováním rizikových věcí;
- **biologicky slabé oběti** – jedná se o osoby pro pachatele přitažlivé pro své bioklogické vlastnosti – tím může být vysoký věk, invalidita a další biologické vlastnosti stěžující efektivní obranu proti viktimizaci;
- **sociálně slabé oběti** – tyto osoby představují pro pachatele snadný cíl kvůli jejich neúplné integraci do společnosti; typicky se jedná o imigranty a menšiny;
- **sebeviktimizované oběti** – jedná se o osoby nesoucí plnou odpovědnost za svou viktimizaci vzhledem k jejich angažovanosti v kriminálním životě – prostitutky, pasáci, gambleři, drogoví dealeri, apod.;
- **politické oběti** – tyto osoby nenesou odpovědnost za svou viktimizaci v pravém slova smyslu – stávají se oběťmi, jelikož představují opozici k moci, což vyvolává snahu udržet je ve špatném sociálním postavení.

1.7.6 Moderní typologie

Ludmila Čírtková, jedna z předních českých autorek v oblasti viktimologie, přinesla na počátku tohoto milénia rozdělení obětí dle jejich reakce na trestný čin. Dle tohoto kritéria rozlišuje oběti do několika protichůdných kategorií. Jedním z nich je členění podle intenzity vnějších projevů chování na oběti expresivní a oběti s kontrolovanou reakcí. Dále tato autorka člení oběti na aktivní, silné s vysokou mírou schopnosti

---

⁴⁵ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 29.

ovlivnit průběh viktimizace a pasivní, tedy slabé, které tento průběh nejsou nikterak schopny ovlivnit.⁴⁶

V dnešní době je jedním z nejpoužívanějších členění obětí dle povahy trestného činu, kterým byly dotčeny. Tyto kategorie pak odpovídají kriminologickým kategoriím deliktů – oběti jsou tedy členěny například na oběti fyzického násilí, sexuálního násilí, domácího násilí, oběti podvodů, apod.⁴⁷

Další významnou tuzemskou typologií, která se objevila v roce 2010 a byla vypracována Policií ČR ve spolupráci s neziskovou organizací Bílý kruh bezpečí, o. s., již se budu podrobněji věnovat v pozdějších kapitolách této práce, je dělení obětí dle nutnosti a míry aktivity, kterou musí následně vyvinout při snaze o dosažení pomoci. Zajímavým aspektem tohoto dělení je skutečnost, že se toto dělení netýká pouze primárních obětí, ale také pozůstalých a osob jinak zasažených spácháním trestného činu, včetně svědků. Toto dělení rozlišuje dvě základní kategorie obětí⁴⁸:

- **zlomené oběti** – zde spadají pozůstalí po obětech, oběti pokusů o vraždu, oběti, kterým byla způsobena těžká újma na zdraví a oběti znásilnění;
- **zranitelné oběti** – zde patří děti, senioři, postižené osoby, oběti trestných činů obchodování s lidmi, domácího násilí, stalkingu, násilí kvůli příslušnosti k některé z menšin, oběti mimořádných událostí, nehod s těžkou újmou na zdraví, apod.

Další specifickou skupinu obětí pojmenovává již dříve zmíněný zákon č. 15/2013 Sb., o obětech trestných činů, který vymezuje skupinu zvláště zranitelných obětí. Tuto skupinu jsem již specifikoval v podkapitole *Oběť trestného činu a poškozený v právním řádu*, na kterou si zde autor dovoluje plně odkázat.

---

⁴⁶ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 30.

⁴⁷ HOLCR, K., a kol. *Kriminologie*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 114.

⁴⁸ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 30-31.

1.8 Viktimologické výzkumy

Viktimologie je věda, která je pro tvorbu jakýchkoliv východisek a závěrů závislá na přísunu velkého množství dat a statistických údajů od většího množství osob. Byť je tato data je možné získávat různými způsoby, ne všechny jsou si pro účely viktimologického bádání rovny.

Mezi ty méně užitečné patří oficiální kriminální statistiky a statistiky soudů a státních zastupitelství, jelikož zpravidla neposkytují dostatek viktimologicky relevantních informací. V tomto ohledu se jako lepší jeví policejní statistiky, které co do shromažďování informací o obětech dělají lepší práci – vstupní formuláře o trestném činu se zabývají tzv. objekty napadení, o kterých shromažďují některé užitečné statistické podklady – věk, pohlaví, sociální charakteristiky a újmy způsobené trestnou činností, avšak i přesto je tento způsob sběru dat pro viktimologii převážně nevyhovující, což následnou práci s daty sťažuje. Jako příklad lze uvést fakt, že vstupní formuláře jsou vyplňovány již na samém počátku řízení, aniž by docházelo k následné nápravě vycházející z nově se objevujících informací. Dalším neduhem těchto statistik je, že často není možné určit přesný počet obětí, jelikož formulářový číselník umožňuje zachytit maximálně 3 oběti. V praxi se pak můžeme setkat se statistikami, které udávají, že v roce 2012 bylo u krádeží vloupáním evidováno 187 957 skutků, ale pouze 25 150 obětí. Za zmínku také stojí, že údaje o obětech Policie ČR v ročních přehledech kriminality neuvádí, lze si je však vyžádat. Vyhodnocováním těchto údajů se v minulosti zabývala PhDr. Milada Martinková, CSc., která na tomto poli působí dlouhodobě. Některá data lze získat také z evidencí organizací zabývajících se oběťmi trestných činů, jako je například Bílý kruh bezpečí či Nadace ROSA.⁴⁹

Pro viktimologii jsou zdaleka nejlepším a současně nezastupitelným prostředkem pro získávání informací viktimologické výzkumy. Ty, na rozdíl od výše zmíněných statistik, sbírají informace mnohem širší a zkoumají nejen trestné činy nahlášené, ale rovněž se zabývají také latentní kriminalitou, tedy kriminalitou nenahlášenou, v policejních statistikách zcela neevidovanou. Zjišťování latentní kriminality je důležité především u trestných činů s nižší mírou nahlásování, tedy například u sexuálních deliktů. Dále

---

⁴⁹ GŘIVNA, T-. SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. . ISBN 978-80-7598-554-5. str. 136-137.

viktimologické výzkumy zkoumají též jak občané vnímají současný stav, jejich obavu z kriminality a spokojenost s prací Policie ČR při vyšetřování trestných činů.⁵⁰

Svůj počátek mají viktimologické výzkumy v 60. letech v USA, kde bylo jejich hlavním cílem doplnit policejní statistiky o rozsahu kriminality tak, aby podávaly obraz věrněji odpovídající realitě. Organizace pro evropskou spolupráci a rozvoj se v 70. letech tímto trendem inspirovala a navrhla provádění takových výzkumů na nadnárodní, evropské úrovni pro účely porovnání zjištěných údajů napříč vícero evropskými zeměmi, avšak dosáhnout zmíněného cíle je bez jednotné trestněprávní úpravy složité, jelikož se v různých zemích definice jednotlivých trestných činů liší. To v těchto mezinárodních výzkumech vede ke zkoumání pouze takové trestné činnosti, která má napříč státy jednotnou definici, tedy pouze tzv. tradiční trestná činnost – krádež, vloupání, atp.⁵¹

Jak je možné dovést z předchozího odstavce, viktimologické výzkumy se mohou odehrávat na různých územních úrovních, tedy na nadnárodní, národní a místní. Nadnárodní výzkumy jsou na provedení nejsložitější vzhledem k odlišné definici trestné činnosti a různé právní úpravě napříč jednotlivými státy, byť nepochybně přináší zajímavé výsledky nejen pro odbornou veřejnost. Jako jejich příklad lze uvést Mezinárodní viktimologický výzkum ICVS organizovaný výzkumným centrem UNICRI (*United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute*), který probíhá od konce 80. let v pravidelně se opakujících intervalech a několika z nich se účastnila také Česká republika.⁵² Národní výzkumy se provádí převážně v průmyslově vyspělých zemích a jejich idea vznikla v šedesátých letech minulého století v USA, kde se od sedmdesátých let pravidelně opakují pod názvem *National Crime Victimization Survey - NCVS*.⁵³ V České republice není žádný pravidelně se opakující národní viktimologický výzkum. Je zde však třeba zmínit *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*, který každoročně analyzuje trendy kriminality na území České republiky.

---

⁵⁰ PhDr. Alena Marešová, PhDr. Milada Martinková, CSc., IKSP Praha. *O významu poznávání obětí trestné činnosti*. In: mvcr.cz [online]. 2009. str. 13. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>

⁵¹ GRÍVNA, T.-, SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 137-139.

⁵² GRÍVNA, T.-, SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 139-140.

⁵³ HOLCR, K., a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 116-117.

Místní viktimologické výzkumy je možné považovat za výzkumy s největším praktickým přínosem. Pomocí nich mohou místní orgány získat poměrně spolehlivé informace o trendech kriminality a rizikových místech, na jejichž základě mohou být přijímána konkrétní preventivní opatření.⁵⁴

Viktimologické výzkumy však mají i své kritiky poukazující na nedostatky, které je třeba uznat a ty nejzásadnější v rámci této práce nastínit. Výzkumy zpravidla nepokrývají všechny relevantní věkové skupiny – povětšinou jsou dotazovaní starší 15 nebo 16 let a tím pádem zcela opomíjejí zkušenosti dětí s kriminalitou. Dále se tyto výzkumy zabývají převážně pouze fyzickými osobami a osoby právnické zde často absentují; omezují se pouze na v dotazníku vyjmenované trestné činy a často nezahrnují některé nejzávažnější trestné činy, jako jsou vražda, hospodářské delikty, organizovaný zločin, atp.; nepokrývají trestné činy, kde oběť není zřejmá, jako je třeba zneužívání drog; často vylučují osoby nežijící v domácnostech – tedy společensky vyloučené osoby a osoby umístěné v ústavních zařízeních. Dále je třeba zmínit, že problémy mohou být dány také tím, že dotazované osoby vypovídají o své subjektivní zkušenosti a často může docházet k zamlčení, nebo naopak přibarvení relevantních skutečností. Dotazované osoby jsou většinou bez právnického vzdělání, a proto často považují událost, jež se jim přihodila, za trestný čin, aniž by tomu tak bylo, nebo naopak.⁵⁵ I přes výše zmíněné nedostatky je však třeba konstatovat, že viktimologické výzkumy jsou nepochybně přínosem a pro formování viktimologických poznatků mají nezastupitelné místo, a to nejen pro tvorbu preventivních opatření, ale také pro poznání obětí jako takových a následné poskytnutí pomoci.

Dobrým příkladem využití viktimologického výzkumu je studie M. Martinkové z roku 2008 „Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty – výsledky viktimologického výzkumu“. Tato studie pojednává o výzkumu, který byl na území České republiky proveden v roce 2006 a zkoumal viktimizaci obyvatelstva vybranými delikty. Soubor byl prováděn na celkem 3 082 respondentech starších 15 let z území celé České republiky, přičemž jako reprezentativní ukazatele byly zohledňovány věk,

---

⁵⁴ PhDr. Alena Marešová, PhDr. Milada Martinková, CSc., IKSP Praha. *O významu poznávání obětí trestné činnosti*. In: mvcr.cz [online]. 2009. str. 15. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>.

⁵⁵ PhDr. Alena Marešová, PhDr. Milada Martinková, CSc., IKSP Praha. *O významu poznávání obětí trestné činnosti*. In: mvcr.cz [online]. 2009. str. 13-15. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>.

pohlaví, velikost místa bydliště, vzdělání a kraj. Dovolím si zde zmínit alespoň některé stěžejní poznatky plynoucí z tohoto výzkumu⁵⁶:

- 63,5 % dotazovaných bylo ve sledovaném pětiletém období obětí alespoň jednoho z 10 sledovaných deliktů;
- obětí krádeže osobních věcí se ve sledovaném období stalo 35,8% respondentů, obětí vloupání do chaty 40,4% respondentů, obětí krádeže jízdního kola se stalo 26,4 % respondentů, obětí krádeže automobilu 9,4% respondentů a obětí vloupání do obydlí se stalo za sledované období 13,1% respondentů;
- obětí fyzického napadení, či vyhrožování fyzickým násilím se za sledované pětileté období stalo 13,7% respondentů, obětí loupežného přepadení 4,3% respondentů a obětí sexuálního deliktu 4,6% respondentů;
- během jednoletého období zažilo opakovanou viktimizaci stejným deliktem 56,3 % obětí sexuálního násilí, 27,9 % obětí krádeží věcí z aut a 23,4 % obětí vloupání do obydlí;
- obětí podvodu se za sledované jednoleté období stalo 36,4% respondentů;
- nejnižší míra nahlásování deliktů policii je u obětí sexuálně motivovaných deliktů (21,8 %), fyzického násilí či vyhrožování fyzickým násilím (26,5%) a u krádeže osobního majetku (38,7 %);
- nejvyšší míra nahlásování deliktů policii je u obětí vloupání do chat (83,9 %), krádeží automobilu (87,8 %) a u krádeží motocyklu (89,1 %);
- nejméně spokojené s prací policie po nahlášení deliktu byly oběti sexuálně motivovaných deliktů (25,8 %).

---

⁵⁶ PhDr. Alena Marešová, PhDr. Milada Martinková, CSc., IKSP Praha. *O významu poznávání obětí trestné činnosti*. In: mvcr.cz [online]. 2009. str. 16-19. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>.

2 Prevence kriminality

Kriminalita a její doprovodné jevy jsou v moderní společnosti jevy nežádoucími, jelikož jí zásadním způsobem zatěžují. V Maslowově pyramidě potřeb je pocit bezpečí hned na druhé příčce po fyziologických potřebách a vícero průzkumů veřejného mínění toto její umístění potvrdilo.⁵⁷ V boji s kriminalitou mají společnosti v zásadě dvě zbraně – opatření defenzivní, tedy represí a opatření ofenzivní, tedy prevenci.

Společnosti od pradávna využívaly výhradně represivních opatření – preventivní opatření se začala dostávat do popředí až s koncem druhé světové války, kdy se represivní opatření v souvislosti s vysokým nárůstem kriminality ukázala jako nedostatečně efektivní a současně finančně náročná.⁵⁸ Ve světě současně docházelo k rozvoji a vyššímu společenskému uplatnění myšlenky humanismu a právního státu, s čímž korespondovala snaha států nespolehat se jen na potrestání pachatelů, ale spíše usilovat o to, aby v první řadě ani pachatel a ani oběť nevznikli.⁵⁹ Česká společnost zažila tento nárůst kriminality až v souvislosti se změnou režimu po roce 1989, kdy počet registrovaných trestných činů za rok stoupl na více jak trojnásobek a česká kriminalita se tak ve své podobě velmi přiblížila podobě kriminality západních zemí. Výše zmíněné je dáno především společenským vývojem projevujícím se v následujících oblastech⁶⁰:

- vedle majetkové kriminality se stává masovým jevem rovněž kriminalita násilná a mravnostní;
- zvyšuje se množství tzv. pouliční kriminality – tedy kriminality páchané na veřejnosti, především loupeže, krádeže aut, vandalismus, atp.;
- zvyšuje se počet případů domácího násilí;
- stupeň brutálního a bezohledného chování u mravnostní a násilné kriminality roste;
- mezi mladistvými a dětmi se objevuje stále více pachatelů;

---

⁵⁷ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 10.

⁵⁸ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 10.

⁵⁹ HOLCR, K., a kol. *Kriminologie*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 195

⁶⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 157-158.

- mezi ženami se objevuje stále více pachatelů;
- objevuje se více pachatelů z řad cizinců a migrantů;
- přibývá prvopachatelů, stále více „průměrných lidí“ se stává pachateli;
- hospodářská kriminalita se dostává do režie korporací, čímž se mnohonásobně zvyšují škody;
- dochází k „rozkvětu“ mezinárodního organizovaného zločinu;
- roste počet trestných činů spáchaných v souvislosti s drogami;
- kriminalita se stále více koncentruje do větších měst;
- dochází k přetížení kapacity trestněprávních institucí, čímž se zvyšuje počet neobjasněných deliktů.

V souvislosti s rapidním nárůstem kriminality se tak stále více začaly využívat metody prevence kriminality.

2.1 Pojem prevence kriminality

Prevence pochází z latinského slova *praevenire*, tedy předcházet a jak jsem již zmínil, představuje ofenzivní strategii v boji s kriminalitou, jež využívá převážně nerepresivní prostředky. V teorii se objevují různé definice, které se od sebe pouze drobně odlišují. Dovolím si jich zde několik zmínit. JUDr. Josef Zapletal definuje prevenci kriminality jako „*pokus eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započatím nebo před jejím pokračováním*“.⁶¹ Profesor Gřivna definuje prevenci poněkud širěji: „*Prevence kriminality představuje soubor nejrůznějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů. Jde o působení na faktory doprovázející vznik kriminality, na příležitosti a podněty k páchání trestných činů, o působení na potenciální pachatele a potenciální oběti a o vytváření zábran proti páchání trestných činů.*“⁶² S dle názoru autora nejpoetičtější definicí přichází PhDr. Kazimír Večerka, který prevenci kriminality definuje jako „*bdělé a vytrvalé vartování*

⁶¹ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 14.

⁶² GŘIVNA, T.-. SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. . ISBN 978-80-7598-554-5. str. 151.

*u bran cesty a následně i na samotné cestě, po které by mohlo kráčet či by se na ni mohlo zrodit zlo“.*⁶³

Mezi autory odborných publikací nepanuje jednoznačná shoda, zda do prevence kriminality patří také prevence pomocí prostředků trestního práva. Na jedné straně se objevují názory, které prevenci pomocí prostředků trestního práva pojmenovávají jako tzv. *generální prevenci*, jejíž těžiště leží v odstrašení potenciálních pachatelů možností uložení trestu.⁶⁴ Na druhé straně jsou pak názory, že do prevence patří výhradně prostředky stojící mimo trestní právo.⁶⁵

Dle názoru autora k prevenci kriminality odstrašující působení trestněprávních norem patří a trestní politika může být efektivním prostředkem sloužícím k předcházení kriminalitě. Především je autor názoru, že zákonodárství v oblasti trestního práva může být řazeno mezi prostředky primární prevence a v moderní demokratické společnosti je pravidelná revize právního řádu nutná k vytvoření právní jistoty, že společensky patologické chování bude státem postihováno a právní řád bude v takových situacích na straně oběti. Pro účely této diplomové práce tak bude autor i s tímto prostředkem prevence kriminality pracovat.

Přestože je spousta způsobů, jak lze prevenci kriminality dělit, existují dva základní způsoby, se kterými bude tato diplomová práce pracovat. Jedním z nich je dělení dle obsahového zaměření na prevenci sociální, situační a viktimologickou. Dalším základním dělení je dělení dle okruhu adresátů této prevence na prevenci primární, sekundární a terciální.⁶⁶ Nutno zmínit, že tyto dva druhy dělení prevence se navzájem kombinují, a tak blíže kategorizují jednotlivé konkrétní preventivní kroky a opatření do té či oné kategorie a vytváří tak 9 základních kategorií prevence kriminality. Bližší specifikaci jednotlivých druhů prevence kriminality se tato práce bude věnovat v následujících podkapitolách.

---

⁶³ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 14.

⁶⁴ BUBELÍNI, J., *Prevencia kriminality*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality. 2001. str. 12.

⁶⁵ BRUNA, Eduard. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2014. Eupress. ISBN 978-80-7408-099-9. str. 83.

⁶⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 159.

2.2 Preventivní opatření podle obsahového zaměření

2.2.1 Sociální prevence

Sociální prevence se snaží působit na společnost takovým způsobem, aby došlo k eliminaci rizikových faktorů, které by mohly vést ke vstupu jedinců do kriminálního života. Sociální prevence jde ruku v ruce s vytvořením příznivých sociálních podmínek pro důstojný život, vytvoření přístupu ke vzdělání, začlenění osob z okraje společnosti zpět do ní a také úzce souvisí s morálkou a právním řádem.⁶⁷

Sociální prevence se opírá o vědecké poznatky z celé řady vědních oborů, které nachází souvislost mezi nepříznivým životním prostředím a vyšším výskytem kriminality, a proto usiluje o to, aby jedincům byly nabídnuty alternativy k tomuto negativnímu životnímu kurzu. Promítá se do široké sféry aspektů rozvoje osobnosti – rodinné zázemí, vzdělání, volnočasové aktivity, hodnotové zaměření, ale také zde spadá například právní řád a sociální politika.⁶⁸

Základním pilířem těchto preventivních snah jsou **normativní systémy**, zejména pak právní a mravní řád. S těmito systémy totiž úzce souvisí hodnotové nastavení společnosti. Tyto systémy mají za úkol odměňovat žádoucí, a naopak trestat nežádoucí chování a tím přispívat k utváření hodnot nejen v jedincích, ale i společnosti jako celku. Specifické postavení má právní řád, jehož tvorbu zajišťuje výlučně stát, a který by měl svou racionalitou a vysokou propracovaností garantovat řádné fungování společnosti. Princip legální licence, jež ovládá demokratické společnosti, pak pro její harmonický chod vyžaduje zakázání celé řady aktivit, které by mohly společnosti uškodit. Hlavní roli při prevenci kriminality hraje především trestní právo, nicméně zákony podílející se na prevenci můžeme najít i v jiných odvětvích platného práva – příkladem může být zákon o Policii ČR, přestupkový zákon, apod. Tuto zákonnou úpravu je pak samozřejmě nutné také řádně aplikovat a dbát na to, aby byla v očích jednotlivců respektována, tedy aby měli k právu pozitivní vztah.⁶⁹ Hodí se zde také zmínit, že některé státy, například

---

⁶⁷ BRUNA, Eduard. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2014. Eupress. ISBN 978-80-7408-099-9. str. 83

⁶⁸ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 153.

⁶⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 160-161.

Slovenská republika⁷⁰, přijaly zákon s výhradním účelem prevence kriminality, který má pomáhat především s rychlým a předvídatelným financováním konkrétních navrhovaných preventivních aktivit.⁷¹

Dalším důležitým faktorem, který rovněž úzce souvisí s respektem jednotlivců k právním a mravním pravidlům, je **veřejné mínění**. Člověk jakožto tvor společenský často klade větší důraz na názor většinové společnosti, či alespoň svého okolí než na formální sankce. Společnost tak může jedince porušující společenské normy sankcionovat opovržením, či ho naopak při společensky konformním chování odměnit chválou. Na formování veřejného mínění se ve značné míře podílí **média**, jelikož právě ta mají prostředky k tomu utvářet u širší společnosti obraz o kriminalitě – ať už pozitivní, či negativní. Média jsou jako prostředek prevence kriminality však v praxi opomíjena a to, jakým způsobem kriminalitu prezentují, tak nerozhodují odborníci opírající se o podklady, ale neviditelná ruka trhu, tedy senzacechtiví čtenáři, diváci a posluchači. Příkladem tohoto fenoménu z posledních let je vytvoření „mediální hvězdy“ z pravomocně odsouzeného vraha Kajínka.⁷²

Jako efektivnější metoda kontroly chování jedince než za pomoci vlivů působících z vnějšku se ukázala být kontrola vycházející ze samotného jedince, tedy **seberegulace**. K takové sebekontrolě může však docházet pouze u jedinců, kteří výše zmíněné společenské a právní normy přijali za své. Tohoto stavu by mělo být dosaženo řádně proběhlou socializací, tedy integrací jedince do společnosti a její kultury. O tomto blíže pojednává tzv. *Hirschiho teorie kontroly kriminality založená na teorii vazeb*, která pro tento žádoucí rozvoj jedince vidí jako stěžejní čtyři základní vazby:⁷³

- citové vazby s blízkými osobami;
- racionální vazby na vyhodnocování důsledků svého jednání;
- vazby na sebe rozvíjející aktivity – tedy práci, studium či produktivně strávený volný čas;
- vazby na společenské hodnoty.

---

⁷⁰ Konkrétně se jedná o zákon č. 583/2008 Z.z., o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷¹ KOŠECKÁ, D. *Obete kriminality – Victims of crime*. Bratislava: IRIS. 2013. ISBN 978-80-8153-015-9. str. 306-307.

⁷² GRÍVNA, T.-. SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 156.

⁷³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 165-166.

Tyto vazby se ukázaly být důležité pro řádnou a fungující integraci jedince do společnosti a jejich přerušování může vyústit ve vstup jedince do kriminálního života. Zvláště u recidivistů pak byla vyzorována zvláště velká nevázanost, neschopnost dlouhodobě vstupovat do osobních vztahů a tzv. „život pro okamžik“.⁷⁴

Na socializaci jedince má největší vliv **rodina**. Negativně se může na vývoji jedince podepsat nejen absence zájmu o vývoj dítěte, ale také příliš striktní výchova doprovázená fyzickými tresty, či psychickým nátlakem na dítě. Absence některého z rodičů může být pro vývoj dítěte rovněž nežádoucí. Pro prevenci kriminality je tak důležité dbát na vytvoření stabilního rodinného prostředí, které povede k řádnému začlenění jedince do společnosti.⁷⁵ **Škola** je po rodině hned druhým nejdůležitějším faktorem v procesu socializace, jelikož právě ta může nahradit nedostatky plynoucí z nepříznivého rodinného prostředí, či nedostatku výchovy. Důležitým předpokladem k tomu však je, aby dítě bylo schopno si vypěstovat ke škole pozitivní vztah. V tom hrají nejdůležitější roli učitelé, kteří by se i u „problémových dětí“ měli snažit ocenit jejich pozitivní vlastnosti, namísto dalšího prohlubování jejich společenského vyloučení, čímž by jim prošlapávali cestu do kriminálního života.⁷⁶

Mezi další aspekty sociální prevence kriminality pak patří důraz na smysluplně trávený volný čas. Prokázalo se, že nedostatek pozitivních volnočasových aktivit často vyúští v hledání kýženého vzrušení v aktivitách nelegálních. S výše zmíněným souvisí také rozvoj dovedností jedince a prohlubování jeho vzdělání a kvalifikace.⁷⁷

Důležitou roli při prevenci kriminality hraje také sociální stát, jelikož byl také prokázán vztah mezi materiálním nedostatkem a inklinací k nelegálním aktivitám. Nutno zde však dodat, že materiální pomoc jedinci by neměla nahrazovat trvalý příjem či způsob obživy, ale spíše mu umožnit „postavit se zpátky na nohy“.⁷⁸ Dalšími příklady sociální

---

⁷⁴ GRIVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 157-158.

⁷⁵ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 23.

⁷⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 166

⁷⁷ GRIVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 160.

⁷⁸ GRIVNA, T.- SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 160-161.

prevence pak může být například snižování daní, prohibice, určení důstojné minimální mzdy, či snižování míry nezaměstnanosti.⁷⁹

2.2.2 Situační prevence

Situační prevence se rozvinula až v 60. letech minulého století, přičemž větší zájem o ní začala širší společnost projevovat až v 70. letech 20. století, a to částečně vlivem náhody. V té době byl totiž ve Velké Británii nahrazen v domácnostech svítiplyn, který byl v té době často volen jako prostředek pro spáchání sebevraždy otravou, zemním plynem, což vedlo k rapidnímu poklesu sebevražd v zemi. Tato praktická ukázka vlivu příležitosti na následek tak pro rozvoj situační prevence udělala dost možná více než osvětové kampaně té doby. Situační prevence je totiž zaměřena právě na snižování příležitostí a zvyšování rizika spojeného s pácháním kriminality a v podstatě ji lze definovat starým rčením, které se také hojně objevuje v publikacích českých teoretiků - „příležitost dělá zloděje“.⁸⁰

Nebyla to však jen obměna plynu v domácnostech, která přispěla k rozvoji zájmu o situační prevenci. Velkou roli zde hrály rovněž neúspěchy celé řady projektů sociální prevence. Dále také postupně docházelo ke zjištění, že pro některé druhy kriminality jsou specifická určitá místa, určitý čas, či určité okolnosti.⁸¹ Situační prevence se totiž do jisté míry opírá o předpoklad, že potenciální pachatel se při rozhodování, zda naplní tento svůj potenciál, opírá o určité racionální úvahy, kdy vyhodnocuje rizika a možný prospěch. Výše zmíněné hezky dokresluje studie uskutečněná v anglickém Birminghamu mezi lety 2001 a 2002, která zkoumala trestnou činnost v parkovacích domech v okolí tohoto města. Studie mimo jiné došla k závěru, že ze všech parkovacích domů byly nejméně viktimizovány ty s dobrým osvětlením, kamerovými systémy, udržovanou čistotou a přítomným personálem.⁸²

---

⁷⁹ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 23.

⁸⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 167.

⁸¹ BRUNA, Eduard. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2014. Eupress. ISBN 978-80-7408-099-9. str. 84.

⁸² SMITH, J.,M., TILLEY, N. *Crime Science, New approaches to preventing and detecting crime*. Portland: Willan Publishing. 2005. ISBN 1-84392-089-1

Situační prevence je někdy také nazývána jako prevence technická, jelikož řada opatření má právě technický charakter. Obecně lze opatření a strategie situační prevence rozdělit do několika skupin:⁸³

- **zvýšení ochrany** ohrožených věcí, osob, či objektů; tímto se myslí především bezpečností opatření technického charakteru – bezpečnostní zámky, dveře, mříže, apod.;
- **realokace** ohrožených předmětů na místo poskytující větší záruky předcházení odcizení – například vložení peněz do banky, cenností do trezoru, aut do garáže, apod.;
- **zhoršení dostupnosti** prostředků užívaných k páčání kriminality;
- **snížování očekávaného výtěžku a zvyšování nebezpečí dopadení pachatele**, a to především označováním ohrožených věcí sériovými čísly, která jdou špatně odstranit – jízdních kol, automobilů, uměleckých předmětů, apod.;
- **zlepšení dozoru nad lokalitou**, a to ať už prostřednictvím fyzických osob, či kamerových systémů.

V situační prevenci, převážně ve velkých městech, je hojně využívána tzv. **teorie hájitelného prostoru** architekta O. Newmana, která byla vypracována na základě výzkumů v amerických velkoměstech a uplatňuje se v rámci územního plánování větších měst dodnes. Tato teorie vychází z poznatků, které spojují nižší výskyt kriminality s oblastmi, které splňují určitá kritéria. Tato kritéria souvisí především s možnostmi přirozeného dozoru nad lokalitou, formováním dobrého jména lokality a s určitými estetickými a funkčními prvky v lokalitě. Také s tím souvisí to, do jaké míry je očividná příslušnost lokality k jejím obyvatelům, což může rovněž usnadnit identifikaci cizích a případně kriminogenních osob. Dle této teorie by tak z měst měly vymizet nikomu nenáležící lokality a lokality bez zjevného způsobu jejich využití. Dále se apeluje na rozmístění míst s častým shlukováním lidí, například zastávek veřejné dopravy, tak, aby z nich byl výhled na riziková místa – za ně mohou být považovány bary, herny, temné uličky, apod. Důraz je zde kladen také na výstavbu nových, moderních bytů v okolí zástavby starší, aby nedocházelo k formování vyloučených lokalit. Ulice by měly být řádně osvětleny a některá okna by měla mít

---

⁸³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 169-170

vhled do ulic. Žádoucí je rovněž eliminovat místa, kde není dobrý výhled z veřejného prostoru, jelikož právě tam často dochází ke kriminalitě.⁸⁴

V USA přispívají k fungování situační prevence také **sousedské hlídky**, kdy obyvatelé přispívají k zabezpečování lokality z vlastní iniciativy a upozorňují policii na podezřelé aktivity, či nebezpečné situace a patří zde k poměrně úspěšným strategiím prevence kriminality.⁸⁵

Byť má situační prevence celou řadu pozitiv a oproti sociální prevenci je méně finančně náročnou a často i preferovanou metodou prevence kriminality, má také své nevýhody. Nejpodstatnější z těchto nevýhod je, že často vede k přesunu kriminality. Tento přesun může mít vícero podob – kriminalita se může přesunout do vedlejší, méně zabezpečené čtvrti; z nočních do brzkých ranních hodin; od pouhých krádeží k loupežným přepadením, apod.⁸⁶

2.2.3 Viktimologická prevence

Viktimologická prevence využívá k předcházení kriminalitě viktimologických poznatků, tedy poznatků, jež byly získány studiem samotných obětí trestných činů. Do určité míry se prolíná jak s prevencí sociální, tak s prevencí situační, avšak větší důraz klade na samotné osoby obětí – formuje tedy určité návody pro více ohrožené osoby, jak zabezpečit svůj majetek před viktimizací a jak se chovat před začátkem útoku, v jeho průběhu a po něm. Jak jsem již uvedl dříve v této práci, byly ve společnosti vyzorovány určité osoby s vyšší mírou viktimnosti. Úkolem viktimologické prevence je tak soustředit se právě na ně a poskytnout jim dostatek informací, aby došlo k co největšímu zamezení kriminality, popřípadě aby došlo ke zmírnění dopadu již započatého útoku.⁸⁷

Viktimologické prevenci v rámci této práce budu věnovat samostatnou kapitolu, kde problematiku rozeberu do větší hloubky.

---

⁸⁴ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 165-166.

⁸⁵ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, L. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s. ISBN 978-80-7598-554-5. str. 166.

⁸⁶ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 174.

⁸⁷ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 28-29.

2.3 Prevence kriminality podle okruhu adresátů

2.3.1 Primární prevence

Primární prevence je co do okruhu adresátů prevencí nejširší. Jedná se o aktivity působící na početné skupiny osob – například všechny obyvatele daného státu, kraje, či města. Může se zde však jednat i o jinak definované skupiny, na které je v konkrétních případech vhodné působit – například ženy, o etnické menšiny, mládež, apod. Zkrátka primární prevence se zaměřuje na osoby, aniž by bylo bráno v potaz to, do jaké míry jsou ohroženi.⁸⁸

Pod primární prevencí tak spadají hlavně výchovné, vzdělávací, volnočasové, a poradenské aktivity, které mají cílit na nejširší veřejnost, přičemž důraz je zde kladen na pozitivní ovlivnění mládeže.

Jak již bylo zmíněno výše, dělení dle obsahového zaměření a dle okruhu adresátů lze vzájemně kombinovat. Příkladem primární sociální prevence by pak bylo zajištění vzdělání obyvatelstva, či zajištění dostatečné zaměstnanosti. Příkladem primární situační prevence by mohla být právě výše zmíněná urbanistika – prevence vzniku ghett. O primární viktimologickou prevencí by se jednalo například v případě informování obyvatel hlavního města Prahy o zvyšujícím se počtu vloupání do bytů.⁸⁹

2.3.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence má oproti primární poněkud konkrétnější zaměření – snaží se působit na jedince se zvýšenou pravděpodobností stát se pachatelem nebo naopak obětí trestné činnosti a dále také na místa se zvýšenou pravděpodobností výskytu kriminality. Může se tedy na straně pachatelů jednat o osoby, u nichž se vyskytují nějaké společensky škodlivé jevy – drogově závislí, alkoholici, gambleři, ale také například

---

⁸⁸ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6. str. 90.

⁸⁹ BUBELÍNI, J., *Prevencia kriminality*. Bratislava: Ministerstvo vnitra SR, sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality. 2001. str. 48

dlouhodobě nezaměstnaní. Na straně obětí může jít například o prostitutky či policisty. Co se týče kriminogenních míst, může jít třeba o nebezpečnou křižovatku.⁹⁰

Aby autor opět propojil obsahové zaměření se sekundární prevencí, uvede zde několik příkladů. O sekundární sociální prevenci půjde v případě snahy o rekvalifikaci horníků po uzavření konkrétního dolu. Příkladem sekundární situační prevence může být nasazení policisty či instalace kamery na nebezpečné křižovatce. O sekundární viktimologickou prevencí by se pak jednalo v případě informování obyvatel bytových domů v konkrétní ulici o nedávném vykradení sousedních domů.⁹¹

2.3.3 Terciální prevence

Terciální prevence je zaměřena na osoby, které již byly v minulosti dotčeny kriminalitou, a to ať už jako pachatelé nebo oběti, ve snaze zamezit recidivě u těchto osob. Jedná se o snahy začlenit takto narušené osoby zpět do společnosti a eliminovat riziko opakujících se kriminogenních situací.⁹²

Příkladem terciální sociální prevence může být snaha začlenit pachatele trestných činů zpět do společnosti a úsilí předejít jejich vyloučení ze společnosti. Terciální situační prevence bude například nainstalování mříží, či bezpečnostních zámků na opakovaně vykrádanou trafikou. Terciální viktimologická prevence je jakákoliv forma odborné pomoci obětem trestných činů a snaha jejich návratu do běžného života. U terciální viktimologické prevence se však může jednat také o snahu zabránit sekundární viktimizaci.⁹³

---

⁹⁰ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 17.

⁹¹ BUBELÍNI, J., *Prevenca kriminality*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality. 2001. str. 48

⁹² HOLCR, K., a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 207.

⁹³ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 150-151.

3 Viktimologická prevence

V této kapitole se autor zaměří na viktimologickou prevenci a její jednotlivé aspekty rozebere do větší hloubky. Nejprve obecně vymezí primární viktimologickou prevenci a následně se zaměří i na její konkrétní formy v České republice. U sekundární viktimologické prevence se po jejím obecném vymezení autor zaměří na jednu z ohrožených skupin obyvatel – seniory. Terciální viktimologická prevence a její jednotlivé formy budou vymezeny v závěru této kapitoly, včetně jednotlivých příkladů jejího fungování na našem území.

3.1 Úvod do viktimologické prevence

Jak již bylo zmíněno výše, viktimologická prevence zaměřuje své snahy na potenciální oběti trestných činů, přičemž k tomu využívá viktimologických poznatků. Viktimologická prevence se snaží vytvořit určité návody, jak se bezpečně chovat, a to jak obecně, tak v konkrétních situacích. Ve velké míře se prolíná také se sociální a situační prevencí a navzájem ze sebe vychází. Spadají sem různé druhy poradenství, výcvik v sebeobraně fyzické i psychologické, zvyšování povědomí o technických možnostech obrany, osvětové činnosti, ale také činnosti terapeutické.⁹⁴

Ve viktimologické prevenci hraje velkou roli nejen stát, ale také celá řada neziskových organizací, které se soustředí nejen na pomoc obětem, ale také zvyšování povědomí o tom, jak se obětí nestát. Svou roli zde hraje i legislativa.

Viktimologickou prevenci lze dále členit na primární, sekundární a terciální. V následujících podkapitolách toto členění blíže rozvedu, včetně jednotlivých prostředků, které jsou využívány.

3.2 Primární viktimologická prevence

Snahou primární viktimologické prevence je plošně působit na obyvatelstvo s cílem předcházet jeho viktimizaci. Spadají zde převážně osvětové a edukační aktivity, které se

---

⁹⁴ SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7. str. 28-29.

obecně snaží v populaci zvýšit povědomí o nástrahách kriminality v každodenním životě. Obecně lze říci, že primární viktimologická prevence by se měla snažit lidi aktivizovat k obraně svého života, zdraví, či majetku.⁹⁵

Primární prevenci lze dále rozdělit na výchovné působení, činnost neziskových organizací a legislativní působení, byť se tyto oblasti vzájemně do určité míry prolínají.⁹⁶

3.2.1 Výchovné působení

Pro harmonický a zdravý duševní vývoj jedince je základním pilířem **rodina**, která má především své nezastupitelné místo ve výchově citové a emoční. Tvorba pevných vazeb a vztahů s dítětem zajišťují řádný vývoj osobnosti jedince a vedou ho ke zralému a sebevědomému pohledu na svět. Nezisková organizace *ROSA centrum pro ženy* ve své statistické sondě pro rok 2016 uvádí, že u 22,6 % klientek bylo v původní rodině přítomno násilí a u dalších 16,38 % jiné patologické jevy, tedy zneužívání alkoholu, drog, časté hádky, apod.⁹⁷ Mezigenerační přenos násilí skrze oběti byl tedy zaznamenán ve skoro 40 %, přičemž jak plyne ze statistik, bylo číslo pro tento rok zdaleka nejnižší – v roce 2012 byl tento fenomén zaznamenán u 74 %, v roce 2011 u 57,5 %.⁹⁸

Rodina však není zdaleka jediný činitel, který formuje pohled lidí na svět v tomto ohledu již od útlého věku – významnými jsou i další činitelé, ze kterých je v dnešní době dost možná nejvýznamnější **internet a hromadné sdělovací prostředky**. Mediální násilí, pornografie a odklon společnosti ke konzumnímu stylu života, jež vystavuje děti již od útlého věku mnoha patologickým jevům, snižuje jejich schopnost rozlišit, které jevy ještě normální jsou a které již nikoliv. V roce 2007 byla provedena studie, kdy 640 žáků 8. ročníku základní školy bylo dotázáno ohledně jejich postoje ke komerčnímu sexuálnímu zneužívání. Výsledky byly poměrně šokující, jelikož většina

---

⁹⁵ ZÁHORA, J., KERT, R. *Obete kriminality – Victims of crime*. Bratislava: EUROKÓDEX. 2010. ISBN 978-80-89447-36-7. str. 279.

⁹⁶ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 116-117.

⁹⁷ ROSA Centrum pro ženy. *Statistická sonda za rok 2016*. [online]. [cit 7.4.2023]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/statistiky/>.

⁹⁸ ROSA Centrum pro ženy. *Statistické sondy*. [online]. [cit 7.4.2023]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/statistiky/>.

z těchto žáků tento fenomén nespojovala s nežádoucím či nepřijatelným chováním a braly ho jako „alternativní způsob obživy či zajištění kapesného“.⁹⁹ Tyto sdělovací prostředky tak nepochybně dopad mají, žádoucí by jen bylo namísto formování negativních vzorců chování v mysli dětí přejít k edukaci, zvyšování povědomí a formování vzájemné empatie.

Nedílnou součástí primární prevence je rovněž informovanost jak rizikových skupin, tak celé veřejnosti. Je žádoucí dostat mezi širší populaci informace o tom, jací lidé jsou rizikovými skupinami, pro jaké trestné činy, jak se v krizových situacích chovat a jak předcházet škodám, či je alespoň minimalizovat. Snahy viktimologického vzdělávání širší populace by měly mířit především na zvýšení schopnosti pohotově reagovat a zachovat chladnou hlavu v kriminogenních situacích, informovat veřejnost o častých příčinách konfliktů a způsobech, jak jim předejít. Dále informovat o lidských vlastnostech zvyšujících viktimnost a vysvětlit širší populaci důležitost základní sebeobrany.¹⁰⁰

Při dostatečné informovanosti populace o viktimologických zjištěních by lidé mohli sami přijít s vlastním návodem bezpečného chování založeném na analýze vlastních predispozic k tomu stát se obětí trestného činu. Taková analýza vlastního chování je založena na identifikaci svých osobnostních vlastností, které mohou vést ke konfliktním situacím a zmapování míst s nejvyšším rizikem viktimizace, kde se člověk pravidelně pohybuje. Při identifikaci takových rizik je pak možné vypracovat strategii, jak se viktimizaci vyhnout, popřípadě být připraven na útok pohotově reagovat.¹⁰¹

Příspěvek k této informovanosti pozitivním způsobem mohou samozřejmě i **média**, a to i přes určité výtky, které bylo výše potřeba zmínit. Média mohou informovat veřejnost nejen o nových trendech kriminality na daném území, ale také prostřednictvím výukových pořadů zvyšujících povědomí o prostředcích a způsobech sebeobrany a společnost v tomto tak vzdělávat. Příkladem toho může být například v minulosti

---

⁹⁹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 117.

¹⁰⁰ Mussayev, Daniyarbek 2017, *Victimological Prevention of Crime against Life and Health*. Journal of Advanced Research in Law and Economics, Volume VIII, Fall, 5(27): 1585-1591. [online]. 6. 4. 2023. [cit. 7.4.2023] Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/jarle8&div=187&start_page=1585&collection=journals&set_as_cursor=3&men_tab=srchresults.

¹⁰¹ DIANIŠKA, Gustáv a Tomáš STRÉMY. *Introduction to criminology*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Schola et ius. ISBN 978-80-7380-218-9. str. 92.

odvysílaný televizní cyklus *Braňme se!*, který v roce 2006 vysílala Česká televize ve spolupráci s Bílým kruhem bezpečí. Tento cyklus sestával ze třinácti dílů o délce 15 minut a měl učit veřejnost, jak se chovat v krizových situacích. Nutno však podotknout, že v archivu České televize je tento pořad již nedostupný a co se týče diváckého hodnocení, se pravděpodobně netěšil největší popularitě s pouhými 39% na portálu www.esfd.cz. Jako další pořad, jež se snažil dosáhnout podobného cíle lze uvést například *Rodina a domácí násilí*, v dnešní době bohužel rovněž nedostupný. Abych zmínil i nějaké stále dostupné edukativní materiály, na internetovém portálu *ČT edu* je ke dni vyhotovení této diplomové práce stále dostupných několik pořadů věnujících se edukaci o problematice domácího násilí, například *Jak vypadá domácí násilí?*, *Domácí násilí na ženách: Svědectví* nebo *Domácí násilí na mužích: život po rozchodu*, ale i mnoho dalších, které lze na tomto portálu dohledat.

V dnešní době samozřejmě nelze jakožto informační zdroj opomenout **internet**, protože právě ten má potenciál působit na největší možnou masu lidí. Dle Českého statistického úřadu mělo v roce 2022 přístup k internetu 81% českých domácností.¹⁰² Většina tuzemských domácností je tak jen pár „kliknutí“ od získání takřka libovolného množství informací co se týče prevence kriminality a zbylá část má alespoň možnost přístupu k těmto informacím v knihovnách, které již v dnešní době poskytují možnost využití informačních technologií. Hodí se zde však zmínit, že právě některé skupiny obyvatel s nejvyšší viktimitou přístup k internetu pravděpodobně příliš nevyužívají – tedy senioři a osoby na okraji společnosti.

Celkové množství informací na internetu je však dvojsečnou zbraní – informací je zde tolik, že ne všechny mají vždy vědecký či odborný podklad. Z tohoto důvodu je nutné k informacím přistupovat s rezervou a ověřovat, kdo je jejich autorem. Jakousi zárukou je brát informace z oficiálních stránek institucí zabývajících se danou problematikou. Dobrým příkladem je web Policie ČR, sekce Prevence, dostupné na <https://www.policie.cz/policie-cr-web-prevence.aspx>.

Populárními jsou dnes, obzvláště mezi mladými, **počítačové hry**, pod kterými si však někdo jen stěží představí prostředek prevence kriminality. V minulosti však byly snahy využít tohle médium k rozšíření povědomí o problematice domácího násilí – konkrétně

---

¹⁰² Český statistický úřad. *Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi osobami – 2022*. [online]. 22. 11. 2022. [cit. 7.4.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/1-pocitace-a-internet-v-domacnostech-4ebw3izyl9>.

se jednalo o hru s názvem *Domáci násilí – game over*, která byla součástí informační kampaně vlády o předcházení právě tomuto druhu kriminality.¹⁰³ Dnešní optikou už však hra působí zastaralé, jelikož byla vydána v roce 2003. Ke stažení zdarma je na internetu nicméně dodnes.

3.2.2 Činnost neziskových organizací

Neziskové organizace mají dnes v aktivitách přispívajících k prevenci kriminality nezastupitelné místo. Nejen že se aktivně podílí na pomoci osobám, které již byly viktimizovány, ale soustředí se rovněž na osvětovou činnost, která by bez nich dnes zdaleka nebyla na takové úrovni, na jaké je.¹⁰⁴

Asi nejznámější organizací poskytující pomoc obětem trestných činů je v České republice **Bílý kruh bezpečí**. Tato organizace funguje na našem území již od roku 1991, kdy vznikla jako občanské sdružení. K dnešnímu dni má 11 poboček po celé České republice a nonstop bezplatnou telefonní linku. Kromě odborné poradenské činnosti osobám, které se obětí trestného činu již staly, tato organizace provozuje rovněž rozsáhlou publikační činnost mimo jiné i na svých internetových stránkách, a to včetně zaměření na prevenci kriminality jednotlivých, nejčastějších trestných činů, které sužují občany naší republiky a jedná se tak o organizaci poskytující zdaleka nejkomplexnější pomoc obětem velké škály trestné činnosti na našem území. Na svých stránkách mají k dispozici též rozsáhlý manuál inteligentní sebeobrany vypracovaný JUDr. Zdeňkem Náchodským, soudním znalcem v oboru kriminalistika se zvláštní specializací na sebeobranu a vedení boje z blízka. Tato organizace se rovněž podílí na předkládání podnětů k zákonodárné iniciativě, pořádá přednášky, výcviky, semináře a je součástí nadnárodní organizace *Victim Support Europe*.¹⁰⁵

Další významnou organizací podílející se na šíření osvětové činnosti je **ROSA Centrum pro ženy**. Začátky této organizace sahají až do roku 1993, kdy začínala jako

---

¹⁰³ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 119.

¹⁰⁴ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 120.

¹⁰⁵ **Bílý kruh bezpečí**. *Poslání a činnost*. [online]. [cit. 7.4.2023]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/onas/poslani-a-cinnost/>

poradna pro ženy po rozvodu. Po zjištění, že s domácím násilím se potýkala více než třetina rozvádějících se žen, se zaměření této organizace přesunulo právě na pomoc ženám – obětem domácího násilí. V dnešní době se tato organizace věnuje nejen pomoci obětem domácího násilí, ale také organizují osvětové kurzy a semináře zaměřené na prevenci. Věnuje se také publikační činnosti zaměřené na prevenci kriminality, a to nejen pro potenciální oběti, ale publikují také edukační materiály pro rodiče, či učitele středních škol s cílem vést mládež k budování zdravých vztahů. Tato organizace také sbírá velké množství dat od svých klientů, které na svých stránkách publikují.¹⁰⁶ Výtkou této organizaci může být snad jen to, že veškerá pomoc je směřována jen na ženy, přičemž muži – oběti domácího násilí, jsou opomíjeni.

V České republice funguje samozřejmě celá řada dalších neziskových organizací zabývajících se problematikou pomoci obětem trestných činů, u nichž se většina jejich činnosti soustřeďuje spíše na sekundární, či terciální prevenci. Představitelé těchto organizací však poskytují rozhovory, píší články a i jinak čas od času zaplní mediální prostor, což nepochybně lze považovat za činnosti spadající pod primární prevenci. Alespoň zmínit si zde dovolím organizaci *Acorus* (pomoc obětem domácího násilí), *proFem* (organizace věnující se problematice násilí na ženách a lidským právům žen) nebo *Fond ohrožených dětí* (poskytování pomoci týraným, zanedbávaným či zneužívaným dětem), ale je jich samozřejmě ještě daleko více.¹⁰⁷

Na mezinárodním poli pak působí již výše zmíněná organizace **Victim Support Europe**, působící již od roku 1990. Tato organizace sdružuje 72 národních a místních organizací a klade si za cíl prosazovat práva obětí a rovnocenný přístup k nim. Kromě pomoci obětem se zaměřují také na organizaci každoročních konferencí, rozšiřování povědomí a samozřejmě nechybí ani rozsáhlá publikační činnost, která je zaměřena nejen na pomoc, ale také na prevenci jednotlivých druhů kriminality. Jedná se o organizaci se širokým záběrem co se informací týče – na jejich stránkách je možné najít informace o jednotlivých nejčastějších typech trestné činnosti páchané na území

---

¹⁰⁶ ROSA Centrum pro ženy. *Naše poslání*. [online] [cit 7.4.2023]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/nase-poslani/>

¹⁰⁷ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 121.

Evropské unie, včetně doporučení, jak viktimizaci těmito trestnými činy předejít, často doplněné instruktážními videi.¹⁰⁸

Práce neziskových organizací je na poli prevence kriminality nenahraditelná a nesmírně cenná, jelikož díky práci s oběťmi trestné činnosti přináší celou řadu poznatků, které by jinak bylo velmi obtížné získat. Tyto neziskové organizace poskytují své služby nejen na poli prevence primární, ale i ostatních preventivních činností. Často také pomáhají se školením pracovníků orgánů činných v trestním řízení a pomáhají tak díky poznatkům zahraničních neziskových organizací zvedat úroveň prevence kriminality a práce s oběťmi trestných činů.¹⁰⁹

3.3 Legislativní změny

Změny v legislativě se mohou významným způsobem podílet na prevenci kriminality na primární úrovni. Zpřísnění legislativy, jasné vymezení určitého chování jako protiprávního a uvedení vyšších trestů za ně může nepochybně působit na potenciální pachatele odrazujícím způsobem. Mohou ale působit i na oběti a jistým způsobem je informovat, jaké chování je trestné a na co si dávat v určitých situacích pozor. Takové změny vysílají jak pachatelům, tak obětem jasný signál, že stát bude v daném případě stát pevně na straně oběti a pachatelé to „jen tak neprojde“. Na iniciaci takových legislativních změn se významným způsobem podílejí výše zmíněné neziskové organizace.¹¹⁰

Jako příklad zdárně přijaté legislativní změny z poslední doby lze uvést **nebezpečné pronásledování neboli stalking**, který byl od 1. 1. 2010 uzákoněn jako trestný čin. Dříve bylo možné chování naplňující znaky stalkingu postihovat buď pouze v souvislosti s dalšími projevy útočnicka, nebo posuzovat daný skutek jako omezování osobní svobody, což působilo v praxi problematicky. Tato novelizace tak přinesla

---

¹⁰⁸ Victim support Europe. *Who are we*. [online]. [cit. 7.4.2023]. Dostupné z: <https://victim-support.eu/who-we-are/>

¹⁰⁹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 122.

¹¹⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 122-123.

jednoznačně pozitivní změnu, a to jak z hlediska odrazení potenciálních pachatelů, tak z hlediska posílení právní jistoty oběti takového trestného činu.¹¹¹

Co se týče momentálních snah o změnu v legislativě ve prospěch obětí je na místě zmínit úsilí o **redefinici znásilnění**. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu znásilnění je momentálně třeba použít násilí, pohrůžky násilí, nebo využít bezbrannosti oběti.¹¹² Hnutí bojující za práva obětí znásilnění však poukazují na to, že tato definice je do značné míry problematická – v praxi má často docházet k tomu, že oběť zcela zamrzne, a tak ztratí schopnost se bránit. Dalším uváděným důvodem problematickosti aktuální definice je fakt, že až 50% případů znásilnění páchá na oběti její partner a často dochází ke znásilnění již opakovaně a oběť má zkušenosti, že fyzický odpor celou situaci v minulosti pouze zhoršil.¹¹³ Právě z těchto důvodů jsou zde snahy změnit definici skutkové podstaty znásilnění z nutnosti použití násilí, pohrůžky násilí, či zneužití bezbrannosti na vykonání sexuálního styku i přes nesouhlas oběti, či na základě zneužití její bezbrannosti. Momentálně je v Česku vícero iniciativ, které o tuto změnu usilují, z nichž zde zmíním alespoň iniciativu *Konsent* a kampaň *Chce to souhlas!* od Amnesty International. V současnosti tento návrh míří do Poslanecké sněmovny, která by o něm měla jednat dne 27. 6. 2023.¹¹⁴

3.4 Sekundární viktimologická prevence

Sekundární viktimologická prevence má za cíl předcházet kriminalitě působením na skupiny obyvatel s vyšším rizikem viktimizace. Tato vyšší viktimnost může být dána celou řadou faktorů – věkem, povoláním, příslušností k menšinám, trvalým pobytem v rizikové lokalitě, duševní nemoci, ale i dalšími faktory. Prvním úkolem viktimologie v rámci sekundární prevence je tak vymezit, které skupiny obyvatel nesou zvýšené riziko a následně vypracovat postupy, díky nimž by se riziko viktimizace u těchto

---

¹¹¹ JUDr. Šebesta, Kamil, MBA, Mgr. Komárek, Patrik. *Nový trestný čin v právní úpravě ČR – nebezpečné pronásledování tzv. stalking*. In: © EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo. [online]. 26.3.2010. [cit. 7.4.2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novy-trestny-cin-v-pravni-uprave-cr-nebezpecne-pronasledovani-tzv-stalking-60643.html>.

¹¹² §185 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

¹¹³ Konsent z.s. *Chce to souhlas!*. [online]. 2021. [cit 8. 4. 2023]. Dostupné z: <https://konsent.cz/souhlas/>.

¹¹⁴ Česká televize. *Blažek připravil dvě varianty úpravy definice znásilnění, chce o nich debatovat ve sněmovně*. [online]. 6. 6. 2023. [cit. 15.6.2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3591634-blazek-pripravil-dve-varianty-upravy-definice-znasilneni-chce-o-nich-debatovat-ve>

obyvatel snížilo, či zcela eliminovalo. K tomu jsou důležitá statistická data, která viktimologii poskytují hlavně viktimologické výzkumy, policejní statistiky a statistiky neziskových organizací, které se věnují práci s oběťmi trestných činů.

Každá ze skupin obyvatelstva s vyšší vyktimností je ohrožena odlišnými druhy trestných činů, proto neexistuje jeden univerzální návod, jak se nestát obětí trestného činu pro všechny - tedy kromě obecných pouček typu „dbejte zvýšené opatrnosti v rizikových lokalitách“ a dalších podobných rad. Zaměřím se zde tedy detailněji na sekundární viktimologickou prevenci jedné z nejohroženějších skupin – seniorů.

3.4.1 Sekundární viktimologická prevence - senioři

Vzhledem k celosvětovému trendu stárnutí populace je jen na místě, že také viktimologie projevuje o tuto skupinu obyvatel stále větší zájem. Svět a technologie jdou poměrně velkými a rychlými kroky vpřed, na což může být, obzvláště v pokročilém věku, obtížné reagovat. I proto mohou senioři představovat pro některé osoby či skupiny osob atraktivní a snadný cíl pro páchaní trestné činnosti.

V roce 2018 na našem území proběhlo šetření, které zkoumalo míru zasažení obyvatelstva ve věku 65 až 80 let vybranými 19 delikty během posledního roku. Celý výzkum proběhl pod záštitou Institutu pro kriminologii a sociální prevenci a výstup z tohoto výzkumu vyšel v prosinci 2019 pod názvem *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*. Nyní rozvedu některá zjištění, ke kterým v tomto výzkumu došlo.¹¹⁵

Ve výzkumu byly zkoumány 2 druhy deliktů:

- **delikty, které se týkaly majetku respondenta** – vloupání do obydlí, vloupání do chaty, krádež auta, krádež věcí z auta, krádež jízdního kola;
- **delikty, které se týkaly osoby respondenta** – krádež osobních věcí, loupež (vč. pokusu), krádež po vpuštění cizí osoby do obydlí, fyzické násilí cizích osob, vyhrožování fyzickým násilím od cizích osob, fyzické násilí členů rodiny, vyhrožování fyzickým násilím od členů rodiny, vylákání peněz v hotovosti cizí osobou (vč. pokusu), žádost o poskytnutí bezpečnostních kódů k platební

---

¹¹⁵ PhDr. Martinková, Milada CSc., Mgr. Biedermanová, Eva. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*. [online]. Prosinec 2019. [cit. 9.4.2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/457.pdf>.

kartě/bankovnímu účtu, zneužití osobních údajů, podvod na spotřebiteli
 – prodejní zájezdy, podvod na spotřebiteli – nákup zboží, podvod na spotřebiteli
 – nákup služeb, vyžadování úplatku.

Respondenti vypovídali, zda se stali obětí jednoho ze sledovaných deliktů v období 12 měsíců před dotazníkovým šetřením. Celkový počet dotázaných seniorů byl 3 047 osob a k vytvoření tohoto vzorku došlo kvótním výběrem tak, aby byl reprezentativní v následujících ukazatelích: věk, pohlaví, vzdělání, velikost místa bydliště, kraj.

Alespoň jedním ze sledovaných deliktů bylo zasaženo 41,4% dotázaných, přičemž zhruba polovina z nich byla zasažena více než jedním deliktem. V následujících tabulkách uvedu přehled zasažení seniorů jednotlivými delikty.

Tabulka 1: Počty respondentů zasažených deliktem týkajícího se jejich majetku¹¹⁶

	Počet obětí		Celkem respondentů (majitelů/ uživatelů aut, chat/chalup, jízdních kol)	
	Abs.	%	Abs.	%
Vloupání do obydlí	194	6,4	3 047	100
Vloupání do chaty/chalupy	165	21,6	764	100
Krádež auta	36	2,0	1 812	100
Krádež věcí z auta	137	7,6	1 812	100
Krádež kola	109	8,9	1 232	100

Tabulka 2: Počty respondentů zasažených deliktem týkajícího se jejich osoby¹¹⁷

Delikt:	Počet obětí	
	Abs.	%
Krádež osobních věcí	289	9,5
Krádež (při vpuštění cizí osoby do svého obydlí)	68	2,2
Vylákání peněžní hotovosti cizí osobou (vč. pokusu)	68	2,2
Zneužití osobních údajů	22	0,7
Žádost o poskytnutí zabezpečovacích kódů k platební kartě/on-line účtu – internet	80	6,2 ^{x/}
Vyžadování úplatku	133	4,4

^{x/} týká se respondentů, kteří prostřednictvím internetu používali on-line účet/platební kartu (n=1 284)

¹¹⁶ PhDr. Martinková, Milada CSc., Mgr. Biedermanová, Eva. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*. [online]. Prosinec 2019. [cit. 9.4.2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/457.pdf>. str. 27.

Tabulka 3: Počty respondentů zasažených deliktem týkajícího se jejich osoby 2¹¹⁸

Delikt:	Počet obětí	
	Abs.	%
Loupež, vč. pokusu	41	1,4
Fyzické napadení osobou, kterou respondent neznal	44	1,4
Vyhrožování fyzickým násilím osobou, kterou respondent neznal	104	3,4
Fyzické násilí od osoby, kterou respondent znal	35	1,2
Vyhrožování fyzickým násilím od osoby, kterou respondent znal	65	2,1

Tabulka 4: Počty respondentů podvedených při nákupu zboží nebo služby¹¹⁹

Podvod (ošizení):	Počet obětí	
	Abs.	%
při nákupu produktu na předváděcí akci či na prodejním zájezdu	30	33,0 ^{x/}
při nákupu zboží	313	11,1 ^{xx/}
při nákupu služeb	223	9,0 ^{xxx/}

^{x/} týká se respondentů, kteří na předváděcí akci či prodejním zájezdu zboží nakoupili (n=91), ^{xx/} týká se respondentů, kteří osobně provedli nákup zboží (n=2817), ^{xxx/} týká se respondentů, kteří osobně provedli nákup služby (n=2474)

Z daného průzkumu tak plyne, že respondenti byli v absolutních číslech za sledované období nejvíce zasaženi majetkovou trestnou činností, přičemž nejvíce podvodem při nákupu zboží – 313 respondentů, dále podvodem při nákupu služeb – 223 respondentů a třetím nejčastějším deliktem byla krádež osobních věcí – 289 respondentů.

Když se však podíváme na procentuální podíl zasažených respondentů, statistikám dominuje podvod při nákupu na předváděcí akci či na prodejním zájezdu, kde bylo viktimizováno celých 33% respondentů. V procentech druhým nejčastějším deliktem

¹¹⁷ PhDr. Martinková, Milada CSc., Mgr. Biedermanová, Eva. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*. [online]. Prosinec 2019. [cit. 9.4.2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/457.pdf>. str. 39.

¹¹⁸ PhDr. Martinková, Milada CSc., Mgr. Biedermanová, Eva. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*. [online]. Prosinec 2019. [cit. 9.4.2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/457.pdf>. str. 54.

¹¹⁹ PhDr. Martinková, Milada CSc., Mgr. Biedermanová, Eva. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*. [online]. Prosinec 2019. [cit. 9.4.2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/457.pdf>. str. 62.

bylo vloupání do chaty/chalupy – 21,6% respondentů a na třetím místě pak byl podvod při nákupu zboží – 11,1% respondentů.

Nyní tyto jednotlivé, nejčastěji se vyskytující trestné činy blíže vymezím a uvedu příklady, jak jim předcházet.

Podvod je úmyslným trestným činem, jehož základní skutkovou podstatu vymezuje § 209 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník (dále jen Trestní zákoník), který hovoří následovně:

„(1) Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“¹²⁰

Objektivní stránka tohoto trestného činu tak spočívá v tom, že pachatel uvede někoho v omyl, využije něčího omylu či zamlčí podstatné náležitosti. Podvod je trestným činem, pokud podvedená osoba v důsledku takového jednání pachatele disponuje se svým majetkem takovým způsobem, že mu vznikne škoda nikoliv nepatrná a současně se pachatel či jiná osoba obohatí. Škoda nikoli nepatrná je v současnosti stanovena na 10 000 Kč.¹²¹

Co se týče preventivních opatření, různé zdroje uvádí v souvislosti s předcházením podvodům různá doporučení. Na stránkách Bílého kruhu bezpečí doporučují při nakládání s větším obnosem peněz využít radu advokáta nebo finančního poradce.¹²² Krajské ředitelství policie Karlovarského kraje doporučuje nedůvěřovat neznámým lidem, ověřovat všechny informace od podezřelých prodejců, nebo se před svěřením svých finančních prostředků poradit s nejbližšími, byť se nabídky zdají sebevíc výhodné.¹²³ Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje pak rovněž doporučuje nedůvěřovat podezřelým prodejcům a lidem, kteří se vydávají za poskytovatele služeb, obzvláště pokud nejsou řádně označení. Dále se doporučuje ověřovat autentičnost

---

¹²⁰ § 209 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

¹²¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3. str. 662.

¹²² Bílý kruh bezpečí. *Podvod*. [online]. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/podvod/>

¹²³ Policie ČR – KŘP Karlovarského kraje. *PREVENCE – Rady seniorům*. [online]. Listopad 2017. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prevence-rady-seniorum.aspx>

nabízených služeb telefonicky, přímo u jejich distributora, za kterého se mohou podvodníci často vydávat.¹²⁴ Mezi obecné rady uváděné policií pak dále patří nepodléhat nátlaku k podpisu smluv, pořídit si bezpečnostní zámek a udržovat dobré vztahy se sousedy, kteří v případě nouze mohou proti podvodníkům pomoci.¹²⁵ O prodejních zájezdech v preventivních informacích nikdo nepojednává. Autor si zde dovolí přidat své doporučení – vůbec na ně nejezdit, byť mohou působit výhodně a lákavě.

Dalším trestným činem, jehož jsou senioři nejčastěji obětí, je krádež. Konkrétně se jedná o krádeže osobních věcí, tedy o tzv. kapesní krádeže a dále vykradení chaty, tedy krádež vloupáním.

Krádež je úmyslným trestným činem, jehož základní skutkovou podstatu vymezuje § 205 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. Trestního zákoníku, který hovoří následovně:

„(1) Kdo si присvojí cizí věc s tím, že se jí zmocní, a

a) způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou,

b) čin spáchá vloupáním,

c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí,

d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo

e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“¹²⁶

Objektivní stránka tohoto trestného činu tedy spočívá v присvojení si cizí věci jejím zmocněním, přičemž současně musí být alternativně naplněn některý ze znaků uvedených v písmenech a) – e). Zmocněním se rozumí odejmutí věci z faktické moci jiného a současně umožnění dispozice sobě. V tomto konkrétním případě se nám jedná

---

¹²⁴ Policie ČR – KŘP Plzeňského kraje. *PREVENCE – Podvody*. [online]. 2018. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prevence-podvody.aspx>

¹²⁵ Policie ČR. *Podvody na seniorech*. [online]. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>

¹²⁶ § 205 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

o tzv. kapesní krádeže a krádeže vloupáním, takže pro splnění znaků skutkové podstaty se nevyžaduje způsobení škody nikoliv nepatrné.¹²⁷

Podívejme se nejprve na kapesní krádeže. Bílý kruh bezpečí ve svém *Souboru rad a informací pro seniory* doporučuje si v tržnicích a obchodech udržovat neustálou kontrolu nad svou taškou a kapsami, obzvláště při vyšší koncentraci lidí. Při pocitu ohrožení se doporučuje požádat nahlas o pomoc osoby v okolí a pokud útok již započal, volat nahlas o pomoc. Doporučuje se však se obracet s žádostí o pomoc spíše na konkrétní osoby, jelikož prosté volání o pomoc je určené „všem a nikomu“. Doporučuje se rovněž vyhýbat tlačenicím, rukou si přidržovat tašku, a to v ideálním případě před sebou.¹²⁸

Policie České republiky na svých stránkách seniorům doporučuje nosit peníze, doklady a klíče v tašce vždy odděleně, přičemž v peněžence doporučuje nosit jen nutný obnos peněz a ukládat ji do spodní části kabelky. Kabelku nenosit na zádech a mít ji, pokud možno, vždy na očích. Dále tašku s cennostmi nikdy neodkládat. Rovněž jsou zde doporučení vyhýbat se místům s vysokou koncentrací lidí.¹²⁹

Pokud jde o krádeže vloupáním, Bílý kruh bezpečí doporučuje zkontrolovat záručně dveři – pokud by byly duté, jsou pro zloděje snadný cíl, jelikož je mohou tiše a rychle roztáhnout a dostat se tak do objektu. Dále se doporučuje kontrolovat elementární bezpečnostní opatření – zda jsou zavřené všechny dveře, všechna okna a zda nejsou v okolí objektu volně se povalující kusy náradí, případně žebřík, který by zloději mohli k překonání bezpečnostních opatření využít. Doporučuje se rovněž zainvestovat do bezpečnostních opatření, která již svou existencí a přítomností mají zloděje až v 70% případů odradit – kamery, mříže, robustní dveře.¹³⁰

Policie ČR na svých stránkách doporučuje vždy zamykat všechny dveře, okna a balkony i při krátkodobém opuštění objektu. Dále rovněž doporučují instalaci dalších bezpečnostních opatření – mříže na okna, přídatné zámky, či kamerové systémy.

---

¹²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3. str. 650-653.

¹²⁸ Mgr. Vítoušová, Petra. *Soubor rad a informací pro seniory*. Bílý kruh bezpečí. [online]. 1. 1. 2003. [cit. 8. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/prevence/seniori/>, str. 6-8.

¹²⁹ Policie ČR. *Podvody na seniorech*. [online]. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>

¹³⁰ Mgr. Vítoušová, Petra. *Soubor rad a informací pro seniory*. Bílý kruh bezpečí. [online]. 1. 1. 2003. [cit. 8. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/prevence/seniori/>, str. 2-3.

O existenci těchto zabezpečovacích systémů se doporučuje dát potenciálním zlodějům vědět cedulemi, a jinými podobnými prostředky, jelikož i to může způsobit demotivaci potenciálního zloděje čin dokonat. Dále se doporučuje udržovat dojem, že by v objektu mohl stále někdo být – nechat některé žaluzie roztažené, občas přesunout věci z jejich obvyklého místa a zkrátka zanechávat stopy návštěvy objektu. Je zde také doporučení mít fotografie a soupis sériových čísel nejcennějších věcí, což by v případě, že by ke krádeži skutečně došlo, usnadnilo nejen komunikaci s pojišťovnou, ale i pátrání po věci.¹³¹

Co se týče rozšíření výše zmíněných rad a doporučení mezi tuto ohroženou skupinu, Policie ČR organizovala v minulosti projekt *Senioři sobě*. Tento projekt byl zaměřen právě na rozšíření povědomí o rizicích majetkové trestné činnosti páchané na seniorech prostřednictvím letáků a informací v médiích. Projekt byl založen na aktivním zapojení samotných seniorů do osvětové činnosti ve spolupráci s představiteli obcí, měst a Policií ČR, kdy se samotní senioři mohli stát tzv. „kurýry prevence“ a po zaškolení do problematiky pomáhat šířit informace dál mezi seniory.¹³² Projekt byl také realizován prostřednictvím seminářů, letáků a anket. Dalším podobným projektem z minulých let byl projekt Policie ČR *Pomáháme seniorům, chráníme seniory*.

3.5 Terciální viktimologická prevence

Terciální prevence se přichází na řadu ve chvíli, kdy oběť již byla trestným činem viktimizována. Usiluje tedy především o to, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci ze strany orgánů činných v trestním řízení nebo k opětovné viktimizaci dotyčného ze strany budoucích potenciálních pachatelů – zkrátka se snaží zamezit dalšímu poškození již jednou trestným činem zasažené oběti. Na tuto oblast má velký vliv psychologie, která pomáhá vypracovat návody, jak s obětí jednat. Do terciální viktimologické prevence spadá nejen činnost orgánů činných v trestním řízení, ale také činnost neziskových organizací a různé formy pomoci obětem trestných činů.¹³³

---

¹³¹ Policie ČR. *Podvody na seniorech*. [online]. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>

¹³² Policie ČR. *Senioři sobě*. [online]. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/seniori-sobe-627170.aspx>

¹³³ BUBELÍNI, J., *Prevencia kriminality*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality. 2001. str. 48.

3.5.1 Jednání s obětí trestného činu

Jednání s člověkem, který byl právě zasažen trestným činem, je nepochybně náročným úkolem, který není snadné uchopit. Zvolit správný přístup k oběti bývá nesnadné nejen pro osoby, jež jsou si s obětí blízké, ale také pro profesionály, kteří s oběťmi jednají pracovně. Oběti bývají často vlivem trestného činu lidově řečeno „na dně“, proto je důležité volit z pohledu psychologie optimální postup. To je také důvodem, proč byly vypracovány obecné zásady pro jednání s obětí trestného činu.¹³⁴

3.5.1.1 Navázání kontaktu s obětí

J. Spurný, čerpající z terapeutických východisek C. R. Rogerse, představuje několik zásadních postojů důležitých pro řádné a šetrné navázání kontaktu s obětí. V první řadě je důležitá **akceptace** – tedy přijetí osoby jako takové, a to bez náznaků podezírání či jakéhokoliv hodnocení této osoby, čímž by mělo dojít k vytvoření pozitivního prostředí. Dále je pak důležitá dostatečná **empatie**, tedy schopnost vtělit se do toho, co druhá osoba prožívá. To může osobě navazující kontakt s obětí pomoci lépe a hlouběji pochopit verbální i nonverbální sdělení takto vyslychané osoby. **Autenticita** výstupu vyslychající osoby pak může dále pozitivně rozvíjet kontakt s vyslychanou osobou a přispět k získání pocitu důvěry k vyslychající osobě.¹³⁵

3.5.1.2 Obecné zásady pro jednání s obětí trestného činu

Ludmila Čírtková ve svém díle *Kriminální psychologie* vypracovává obecné zásady pro jednání s obětí trestného činu, jejichž užití by mělo zajistit řádný, avšak šetrný výslech takové oběti. Tyto zásady lze rozdělit do tří kategorií – obecné zásady, zásady verbální komunikace a zásady nonverbální komunikace.¹³⁶

Mezi obecné zásady náleží v první řadě **právo oběti na informace**. Orgány činné v trestním řízení by měly oběť hned po navázání kontaktu s ní informovat především

---

¹³⁴ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 124.

¹³⁵ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 124.

¹³⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3. str. 126.

o jejích právech, o průběhu trestního řízení a dále pak o možnostech pomoci obětem trestných činů. Další obecnou zásadou je **navození pocitu bezpečí** u oběti, k jehož ztrátě často vlivem trestného činu dochází. Oběti by tak měla nejen být ujistěna o nízké pravděpodobnosti její reviktimizace, ale rovněž by jí měla být dána doporučení, jak zlepšit svou ochranu pro případ, že by k pokusu opětovného útoku mělo dojít. V některých případech je na místě také učinit konkrétní kroky ze strany policie k zajištění bezpečí oběti a k její ochraně nejen před opětovnou viktimizací, ale také před případným zavražďováním. Dalším důležitým obecným aspektem jednání s obětí trestného činu je **vytvoření pocitu důvěry**. Oběť by neměla být nedůvodně vystavována náznakům nedůvěry ze strany vyšetřovacích orgánů, které by jí vedly k pocitu, že je zpochybňováno, zda se trestný čin vůbec stal. K tomu může dojít především při výslechu oběti, nicméně by na to mělo být dbáno po celou dobu trvání trestního řízení. Pokud by mělo být přistoupeno k otázkám, které by snad mohly pocit důvěry oběti ohrožit, je nutné, aby byla oběti vysvětlena nutnost takových otázek pro zdařilý průběh vyšetřování. Poslední obecnou zásadou je již výše zmíněná **empatie** při jednání s obětí.¹³⁷

Co se týče zásad v oblasti verbální komunikace, Čírtková jako první uvádí **paralingvistiku**, tedy zvukovou stránku verbální komunikace. Obecně je vhodné při komunikaci s obětí mluvit spíše méně hlasitě, pomaleji a s dostatečnými prodlevami mezi otázkami. To by mělo oběti pomoci oprostit se od nadbytečných emocí a vytvořit dojem trpělivého a ohleduplného vyslychajícího. Stejně důležitým je dále **aktivní naslouchání** projevu oběti. Fakt, že vyslychající pozorně naslouchá, mohou utvrdit metody jako jsou shrnování – tedy zopakování důležitých bodů sdělení oběti, či empatické mlčení – tedy poskytnutí dostatečného prostoru oběti pro utříbení a vyjádření jejich myšlenek. **Osobní vyjadřování** je dalším prostředkem, který může sloužit pro navození pocitu bezpečí v mysli oběti. Tím se myslí užívání vyjádření osobnějšího rázu namísto příliš formálního vyjadřování. Příkladem může být užití fráze „myslím si“ namísto fráze „je stanoveno“, apod. Další zásadou pro šetrnou verbální komunikaci je **vyjadřování pocitů**. Byť musí policisté být při vyšetřování nestranní, nic jim nebrání sdělit jejich pocity takovým způsobem, který by vyjádřil určitou míru empatie směrem k oběti, aniž by došlo k porušení této zásady. Například vyjádření lítosti k nastalým

---

¹³⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3. str. 126-127.

událostem může být pro oběť alespoň nějakou oporou a zásada nestrannosti tím zůstane neporušena.¹³⁸

V oblasti nonverbální komunikace vypracovala psychologie rovněž několik zásad. Tou první je **udržování zrakového kontaktu**. Oběti jsou často traumatizovány jejich předchozí viktimizací a zrakovému kontaktu se spíše vyhýbají. I přesto je žádoucí, aby policisté vyvíjeli snahu tento zrakový kontakt navázat a aby neuhýbali pohledem při dotazování oběti, což může přispět k vyšší kvalitě komunikace mezi dotyčnými. Vhodné je dále kontrolovat **držení těla** vyslychajících. Odklánění může být vnímáno jako averze vůči oběti, vzad držená hlava zase značit neosobní jednání. Je proto žádoucí i držením těla přispívat k navození nejlepší možné atmosféry při komunikaci s obětí. Poslední zmíněnou zásadou je **proxemika**, neboli vzdálenost. Jedna ideální vzdálenost mezi vyslychajícím a obětí neexistuje, je proto nutné každou situaci hodnotit individuálně. Příliš velká vzdálenost může působit neosobně, příliš malá naopak narušovat osobní prostor oběti a působit pro ni nepříjemně. Je tak vhodné, aby si oběť sama zvolila vzdálenost, která je pro ni nejlepší.¹³⁹

Závěrem je na místě zmínit, že kromě těchto obecných instrukcí existují ještě zásady pro jednotlivé skupiny obětí, které blíže reflektují specifika daných druhů obětí. Jako příklad lze uvést dětské oběti, či oběti sexuálních trestných činů.

3.5.2 Ochrana obětí

Kromě snahy o zabránění sekundární viktimizaci ze strany orgánů činných v trestním řízení usiluje terciální viktimologická prevence také o zabránění reviktimizaci oběti ze strany dalších potenciálních pachatelů. V tomto hrají velkou roli policisté, kteří by po kontaktu s obětí měli usoudit, zda oběti stále hrozí nebezpečí a na základě toho popřípadě přistoupit k použití některého z opatření, jež vyjmenovává zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, konkrétně jeho paragraf č. 14. Jednotlivými opatřeními pak jsou¹⁴⁰:

---

¹³⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3. str. 128-129.

¹³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3. str. 127-128.

¹⁴⁰ § 14 Zákona č. 45/2013 o obětech trestných činů

- krátkodobá ochrana oběti,
- vykázaní osoby ze společného obydlí,
- vydání předběžného opatření v občanském soudním řízení,
- zvláštní ochrana svědka,
- utajení totožnosti i podoby oběti v postavení svědka,
- předběžné opatření v trestním řízení,
- evropský ochranný příkaz.

Pokud je oběť osobou, která již byla v minulosti zasažena takovým deliktem, nebo je pravděpodobné, že by k opakování deliktu mohlo dojít, by daný policista měl takové osobě poradit opatření, která by mohla sloužit k zabránění reviktimizaci.¹⁴¹ Tyto rady se do značné míry liší dle povahy trestného činu, jímž byla oběť zasažena, a proto neexistuje univerzální návod pro všechny oběti. Uvedu zde však alespoň rady pro několik typů obětí.

Obětem domácího násilí se pro zabránění jejího opětovného poškození doporučuje především vyhnout se možnosti jejího uzavření v části obytného prostoru, odkud nevedou únikové cesty a ani zde nejsou potenciální prostředky ochrany, tedy zbraně. Obětem se doporučuje vymyslet legitimní důvody pro opuštění obydlí při možnosti jejich ohrožení a pamatovat si důležitá telefonní čísla – například policie, ale i blízkých osob, které by jí v takové situaci pomohly. Dále může těmto obětem být ku prospěchu předem si promyslet místo, kam se při útoku uchýlí a vymyslet jednotlivé signály, kterými svým blízkým dá vědět, že je v nebezpečí. Doporučuje se rovněž si mimo byt uložit dostatek finančních prostředků, mít vždy po ruce doklady totožnosti a uchovávat důkazy o již v minulosti proběhlém domácím násilí.¹⁴²

Obětem nebezpečného pronásledování neboli *stalkingu* se doporučuje tzv. *strategie nulové reakce*, tedy přerušit veškerý styk s pronásledující osobou a nijak nereagovat na jakékoliv pokusy o učinění kontaktu. Dále je žádoucí o pronásledovateli vyrozumět své okolí, a to jak rodinu, tak například zaměstnavatele či sousedy. Jelikož pachatelé tohoto trestného činu často dokonale znají každodenní rituály pronásledované osoby, je dobré

¹⁴¹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 129.

¹⁴² Policie ČR – KŘP Plzeňského kraje. *Jak postupovat v případě domácího násilí*. [online]. [cit.20.5.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/jak-postupovat-v-pripade-domaciho-nasili.aspx>

tyto rituály měnit a znepravidelit. Kvůli riziku vyústění nebezpečného pronásledování v jiný, závažnější trestný čin se rovněž doporučuje, aby oběť zvážila také různé formy obrany, například zakoupení pepřového spreje.¹⁴³

3.5.3 Pomoc obětem trestných činů

Oběti trestných činů zpravidla potřebují pomoc s návratem do života, který žily před jejich viktimizací. Tato pomoc může mít nejrůznější formy, přičemž teorie rozlišuje několik základních forem této pomoci, které níže rozvedu.

3.5.3.1 Laická pomoc

Laickou pomocí se rozumí pomoc nejbližšího okolí oběti. Toto její okolí by oběti mělo především pomáhat vyrovnat se s prožitou traumatickou událostí. Blízké osoby by oběti měly pomoci zpracovat její možné pocity viny, které v sobě může oběť sama vyvolávat a vysvětlit jí, že to je jedna z přirozených reakcí na takto nastalou situaci. Dále by měly usilovat o to co nejlépe obnovit pocit bezpečí oběti, který bývá trestným činem často znatelně narušen. Měly by dát oběti možnost ventilovat své emoce, což by oběti mohlo pomoci lépe zpracovat událost, která se jí přihodila. V poslední řadě by nejbližší okolí mělo rovněž oběti pomoci s řešením jejich hlavních problémů, které v důsledku trestného činu vznikly – tedy především jí poskytnout asistenci s oznámením trestného činu policii, pokud k tomu ještě nedošlo, či s vyhledáním odborné pomoci.¹⁴⁴

3.5.3.2 Psychologická pomoc

Psychologickou intervencí rozumíme odbornou psychickou pomoc obětem trestného činu. Této pomoci by se obětem mělo dostávat zpravidla bezprostředně po spáchání činu, avšak nelze pominout ani důležitost následné, dlouhodobé psychologické

---

¹⁴³ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 130.

¹⁴⁴ HOLCR, K., a kol. *Kriminologie*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 124-125.

pomoci.¹⁴⁵ Psychologická intervence se dle doby, kdy je oběti poskytována, odlišuje svou povahou. V následujících podkapitolách tak vymezím specifika jednotlivých typů této intervence.

3.5.3.2.1 První psychologická pomoc

Zpravidla platí, že oběti jsou bezprostředně po útoku v jejich nejzranitelnější a současně nejméně stabilní fázi. Proto je nesmírně důležité v těchto prvotních okamžicích poskytovat oběti pomoc odborně a náležitě. Tuto pomoc většinou poskytují policisté, hasiči, záchranáři či krizoví intervenenti.¹⁴⁶

Tato prvotní psychická pomoc si klade za cíl oběť především stabilizovat, tedy zmírnit prvotní šok a navrátit jí alespoň částečný pocit bezpečí. K poskytování této pomoci se využívá tzv. *technika pěti „t“* – ticho, tišení bolesti, teplo, tekutiny, transport. Je však nutné zmínit, že žádný z těchto bodů nelze brát absolutně a jsou zde určité mantinely. Je například nežádoucí absolutní ticho, které by mohlo ponechat oběť napospas jejím často temným a traumatizujícím myšlenkám. Tišení bolesti by rovněž mělo být využíváno pouze v nezbytném rozsahu, jelikož užívání různých léků a jiných látek utlumujících intenzitu prožívaného traumatu není řešením s dlouhodobě pozitivními výsledky.¹⁴⁷

Dále by se prvotní pomoc měla opírat o tři základní pilíře – poskytování informací, intervenci a identifikace rizikových osob. **Informování oběti** bezprostředně po činu by mělo zahrnovat především ubezpečení oběti o oprávněnosti jejích pocitů a vnesení určitého řádu do situace, která se může pro oběť jevit jako nadmíru chaotická – mělo by jí tedy být vysvětlena role jednotlivých lidí, kteří s ní jednají a z jakého důvodu se tak děje. Oběť by také měla být vyrozuměna o tom, jak bude vyšetřování dále postupovat. **Intervence** zde znamená snaha o „znormálnění“ situace. Osoba, která přichází s obětí do styku, by měla vystupovat především jako člověk a ne jako např. policista. Měla by být otevřená ohledně svého postavení a usilovat o zpřehlednění celé situace – měly by působit stabilně, klidně a snažit se izolovat oběť od stresorů. Nejdůležitější je

---

¹⁴⁵ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 132.

¹⁴⁶ HOLCR, K., a kol. *Kriminologie*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 125.

¹⁴⁷ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 132-133.

v této fázi osobu oběti dostat do bezpečí a poté jí rovněž dát najevo, že se již nemusí ničeho obávat. S ohledem na častou velkou nestabilitu oběti v raných fázích po útoku by mělo být také přístupováno k výslechu, pokud je v této fázi nutný – oběti by měla být vysvětlena nutnost takového výslechu a měl by být kladen důraz na předcházení sekundární viktimizaci. Pozitivně může rovněž působit zkontaktování blízkých osob, jelikož oběť v této fázi často potřebuje nejvíce právě podporu svých blízkých. **Identifikace rizikových osob** má za cíl zjistit, zda má oběť predispozici ke vzniku dlouhodobých potíží s cílem na tuto oběť intenzivněji působit za účelem zmírnění jejího traumatu. Mezi tyto rizikové faktory může patřit například vysoký věk, minulé chorobné zneužívání návykových látek, objektivní zavinění události, apod.¹⁴⁸

3.5.3.2.2 Psychologická pomoc v pozdějších stádiích po útoku

Jedná se o psychologickou pomoc, která nastupuje po doznění prvotní, akutní fáze vyrovnávání se s traumatem. Tato intervence má různé formy, z nichž zde krátce autor rozvede především psychoterapii a psychodukci. **Psychoterapie** je forma psychologické pomoci využívající prvky podpory, edukace a informace, avšak je nutné mít na paměti, že by vždy měla vyházet především z individuálních potřeb klienta. Nezbytným prvkem psychoterapie je tak aktivní naslouchání oběti a adekvátní úprava následného postupu. Psychoterapie může probíhat individuálně i skupinově, avšak vždy by měla být vedena odborníkem, který by myšlenky oběti usměrňoval žádoucím způsobem směrem k plnému odbourání jejího traumatu a návratu zpět do normálního života. **Psychoedukace** je naproti tomu zaměřena spíše na popsání toho, co se oběti zrovna děje a ujištění, že se jedná o normální reakci na atypickou situaci. Psychoedukace má za úkol vysvětlit původ vzniku a způsob fungování jednotlivých traumatických projevů u oběti za cílem je lépe kontrolovat.¹⁴⁹

---

¹⁴⁸ HOLCR, K., a kol. *Kriminologie*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1. str. 125.

¹⁴⁹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8. str. 138-139.

3.5.3.3 Sociální pomoc

Sociální pomoc má oběti poskytnout pomocnou ruku při řešení jejich sociálních problémů s cílem začlenit ji zpět do běžného života. Tato pomoc má dvě podoby: základní, která by měla oběť informovat o pro ní dostupných sociálních službách, a odbornou, která by oběti měla poskytnout konkrétní pomoc s realizací jejích práv v oblasti bydlení, hledání práce, apod.¹⁵⁰

3.5.3.4 Právní pomoc

Jelikož oběť často vystupuje v rámci trestního řízení jako poškozený, tedy jako procesní subjekt, který má v rámci trestního řízení celou řadu procesních práv, jež vyjmenovává § 43 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, je na místě, aby se pro výkon těchto svých práv oběť poradila s profesionálem, popřípadě aby se jím i nechala zastoupit. Přestože zmocněnce poškozeného v trestním řízení může vykonávat jakákoliv osoba, pro řádné uplatnění práv a nároků oběti je žádoucí, aby tento zmocněnec měl vzdělání v oboru práva a oběti tak poskytoval pomoc profesionální. Oběť si takového zmocněnce může buď zvolit sama z vlastní iniciativy, ale za splnění podmínek uvedených v § 51a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, má rovněž nárok na přidělení zmocněnce soudem bezplatně či za sníženou odměnu. Pokud si však oběť bude chtít zmocněnce vybrat sama, může tak učinit výběrem z registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, kterému se budu věnovat v následující podkapitole.

3.5.3.5 Poskytovatelé pomoci obětem trestných činů v České republice

Pomoc obětem trestných činů v České republice je zajišťována několika způsoby. Buďto ji může zajišťovat soukromý sektor prostřednictvím privátních poskytovatelů pomoci obětem trestných činů a neziskových organizací nebo stát a jeho instituce.¹⁵¹

Stát vede registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, se kterým počítá zákon č. 45/2013. Sb. o obětech trestných činů v §4. Konkrétně je tento registr dostupný na

---

¹⁵⁰ NOVOTNÁ, Anna. *Pomoc obětem trestných činů*. Praha, 2020. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Marie Vanduchová, CSc. str. 47-48.

¹⁵¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4. str. 147.

internetových stránkách serveru justice.cz na následujícím odkazu - <https://otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf>. Zde jsou evidováni poskytovatelé nejen psychologického poradenství, ale také sociálního poradenství, právní pomoci a poskytovatelé restorativních programů. Po zvolení příslušného okresu je tak k dispozici seznam všech takových poskytovatelů pro daný okres.

Mimo soukromé osoby poskytující psychologickou péči o oběti trestných činů hrají v této oblasti obrovskou roli již dříve zmíněné neziskové organizace. **Bílý kruh bezpečí** je v této oblasti na našem území organizací dle mého názoru nejvýznamnější. Má zřízenou nonstop telefonní linku pro oběti kriminality a domácího násilí dostupnou na čísle 116 006 a svou činností pokrývá celé spektrum kriminality. Poskytuje nejen psychologické poradenství, ale též poradenství sociální, právní a poskytují také praktické rady a informace pro oběti trestných činů.¹⁵² **ROSA centrum pro ženy** je svou specializací užší, avšak neméně důležitou neziskovou organizací na poli pomoci obětem trestných činů. Tato organizace má zřízenou SOS telefonní linku na čísle 602 246 102, která je však dostupná pouze ve všední dny mezi 9. a 18. hodinou. Poskytuje ženám – obětem domácího násilí bezplatně jak jednorázové, tak dlouhodobé odborné sociální poradenství. V roce 2021 tato organizace rovněž spustila projekt ROSALIN, kterým bylo zřízeno centrum komplexní krizové pomoci s možností krizového pobytu.¹⁵³

Ze státem podporovaných služeb s celostátní působností je na místě zmínit například linku první psychické pomoci dostupnou na čísle 116 123, či linku bezpečí dostupnou na čísle 116 111. Dále na poli online pomoci funguje web <https://www.opatruj.se/>, který je zřízený Národním ústavem duševního zdraví a měl by lidem poskytovat komplexní pomoc v oblasti duševního zdraví. Jelikož zásadním bodem této diplomové práce byli senioři jakožto skupina obyvatel s vyšší viktimností, je na místě zmínit také nonstop linku komplexní krizové pomoci seniorům dostupnou na čísle 800 157 157. Ministerstvo vnitra České republiky pak vede také seznam regionálních krizových linek

---

¹⁵² Bílý kruh bezpečí. *Poslání a činnost*. [online]. [cit. 10.6.2023]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

¹⁵³ ROSA Centrum pro ženy. *ROSALIN – Centrum komplexní krizové pomoci*. [online] [cit. 10.6.2023]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/portfolio-items/rosalin-centrum-komplexni-krizove-pomoci-obetem-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili/>

zřízených pro jednotlivé kraje, zde si však dovolám plně odkázat na jejich internetové stránky.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ Ministerstvo vnitra České republiky. *ADRESÁŘ POMOCI*. [online] [cit. 10.6.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/adresar-pomoci-telefonni-informacni-a-krizove-linky-a-online-pomoc-v-ceske-republice.aspx>

4 Význam viktimologie pro prevenci kriminality

V rámci této kapitoly bude zodpovězena otázka, která je zároveň názvem této diplomové práce, tedy jaký je význam viktimologie pro prevenci kriminality. Autor dále zhodnotí stav prevence kriminality v České republice a navrhne kroky, které by mohly sloužit ke zlepšení.

4.1 Význam viktimologie pro prevenci kriminality

Jaký je tedy význam viktimologie pro prevenci kriminality?

Viktimologie udělala průlom v rámci kriminologických bádání přenesením předmětu zkoumání z pachatele na oběť, čímž této vědě přinesla nespočet nových poznatků, které jsou dále využitelné v rámci prevence kriminality. Viktimologie se především pokouší z jednotlivých kriminogenních situací nastalých obětem formovat obecné závěry. Pro tento účel mají nezastupitelné místo viktimologické výzkumy, které by měly přinášet komplexní obraz o nejen nahlášené kriminalitě, ale také o kriminalitě latentní, kterou například policejní statistiky nereflektují.

Na základě výše zmíněných viktimologických výzkumů je pak možné identifikovat nejen osoby s vyšší mírou viktimnosti, ale také riziková místa, situace, způsoby chování, časy, ve kterých na určitých místech evidujeme zvýšený výskyt kriminality, apod.

Se zvýšeně rizikovými místy se na základě těchto poznatků může následně vypořádat situační prevence, a to ať už technickými opatřeními, policejními hlídkami, sousedskými hlídkami nebo jinými, v dané situaci vhodnými způsoby.

V moderní společnosti je však žádoucí, aby také občané brali díl zodpovědnosti za svou bezpečnost a ke své ochraně přispěli svým vlastním, obezřetným chováním. Úkolem viktimologie je tedy identifikovat, kterými delikty jsou jednotlivé skupiny občanů s vyšší mírou viktimnosti ohroženy a vypracovat vhodné metody, jak jejich viktimizaci zabránit, a pokud už útok na ně započal, jak co nejlépe zmírnit jeho následky. Toto je

obzvláště důležité u trestných činů, kde mají potenciální oběti svůj osud takřka plně ve svých rukou – například tedy podvod.

Úlohou státu je zde pak především provozovat osvětovou činnost, která by zvýšila povědomí u širší populace o viktimologických zjištěních – tedy o tom, kteří lidé se řadí mezi rizikové skupiny, která místa jsou zasažena jakými druhy kriminality, a jak takové kriminalitě zamezit. Další úlohou státu na poli prevence kriminality je pružně přizpůsobovat právní řád nástrahám kriminality moderního světa a tím reagovat na potřeby společnosti a poskytovat jí jistotu, že v případě výskytu nežádoucích jevů bude stát na její straně.

Stát by měl rovněž spolupracovat s neziskovými organizacemi, které se každodenně věnují pomoci obětem kriminality, protože ty přináší poznatky od obětí „z první ruky“. Tato spolupráce by měla probíhat nejen na bázi financování jejich činnosti, ale tyto neziskové organizace by měly rovněž pomáhat s přípravou státních zaměstnanců, jejichž úlohou je práce s oběťmi kriminality tak, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci obětí ze strany například příslušníků policie.

Stát by pak také neměl svou pozornost odvracet od osob již jednou trestným činem viktimizovaných, aby nedocházelo ke vzniku recidivy. Takovým osobám by měla být poskytnuta vhodná a všeobecně zaměřená pomoc, která by je v případě hrozby opakování útoku ochránila. Následně by tato odborná pomoc měla směřovat k jejich znovu začlenění do společnosti a návratu do každodenního života. Obzvláště důležitá je taková pomoc u tzv. rizikových osob, o kterých pojednala předchozí kapitola.

4.2 Vlastní hodnocení prevence kriminality v České republice, doporučení ke zlepšení současného stavu

Současný stav prevence kriminality v České republice autor hodnotí spíše kladně. Je nepochybné, že snahy o předcházení kriminalitě jsou jak ze strany státu, tak ze strany neziskových organizací vyvíjeny, což se kromě jiného podepisuje také na klesajících počtech evidovaných trestných činů. Dle Českého statistického úřadu počet registrovaných trestných činů klesl od roku 2011 do roku 2021 na polovinu a meziročně

klesl tento počet o 7,4 %¹⁵⁵, což lze považovat za úspěch. Přesto má však autor k systému prevence kriminality určité výtky, které níže uvede, včetně návrhů, jak je možné tyto nedostatky zlepšit.

Autor má za to, že na poli sociální prevence má Česká republika nedostatky, a to především co se terciální prevence týče. Na našem území kriminální recidiva čítá přes 70 % a tím se tak řadíme k evropské „špičce“.¹⁵⁶ Je žádoucí usilovat o co největší snížení této recidivy, čehož může být dosaženo především větší péčí o osoby po jejich propuštění z výkonu trestu se snahou o jejich následnou reintegraci do společnosti. Inspirací by Česku mohly být severské země, konkrétně například Norsko, kde je při udělování trestů kladen větší důraz na převýchovu pachatele s cílem ho začlenit co nejdříve zpět do společnosti, namísto kladení důrazu na jeho potrestání. Věznice fungují na otevřeném principu a celý koncept věznění je brán spíše jako jakýsi převýchovný tábor. Byť je tento přístup České republiky hodně vzdálený a i v Norsku má své kritiky, lze jen obtížně říci, že nefunguje, jelikož v Norsku recidiva čítá jen přibližně 20%.¹⁵⁷ Řešením by tedy mohlo být investovat větší finanční částky do programů, které by měly za cíl integrovat propuštěné osoby zpět do společnosti. Dále více dotovat z veřejných financí vytvoření pracovních míst pro bývalé vězně, jelikož absence zdrojů k obživě a vedení uspokojivého života je pro propuštěné problém a současně může vést k návratu do kriminálního života. Dále z dlouhodobého hlediska autor doporučuje snažit se měnit českou trestní politiku tak, aby se přiblížila té modernější, severské.

Dalším nedostatkem prevence kriminality je dle názoru autora nízké povědomí o preventivních aktivitách a programech v běžné populaci. Z výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, který proběhl v roce 2018, plyne, že pouhých 22 % lidí vědělo o nějaké preventivní akci v jejich okolí.¹⁵⁸ Byť se toto procento od roku 2005 zvedlo o 12 %, má autor za to, že je třeba usilovat o zvýšení tohoto povědomí. K tomu může být využita například letáková, billboardová, či jiná kampaň, která by tyto aktivity

---

¹⁵⁵ Český statistický úřad. *V roce 2021 byla kriminalita nejnižší za 10 let.* [online]. 10.1.2023. [cit. 15.6.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/v-roce-2021-byla-kriminalita-nejnizi-za-10-let>

¹⁵⁶ iRozhlas. *Za mříž se v Česku vrací až tři čtvrtiny vězňů. Na vině je především nedostatečná péče po propuštění.* [online]. 26.9.2021. [cit. 15.6.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vezen-vezeni-recidiva-propusteni-integrace-do-spolecnosti-socialni-sluzby_2109261607_hyh

¹⁵⁷ Česká televize. *Norsko netrestá, ale napravuje. Celý bez mříží a dozorců beze zbraní inspirují svět včetně Česka.* [online]. 24.8.2017. [cit. 15.6.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vezen-vezeni-recidiva-propusteni-integrace-do-spolecnosti-socialni-sluzby_2109261607_hyh

¹⁵⁸ HOLAS, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Bezpečí, kriminalita a prevence.* [online]. 2019. [cit. 15. 6. 2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/459.pdf>. str. 29

propagovala. Autor se domnívá, že vhodným přístupem by bylo kampaň prostřednictvím letáků zacílit například na již dříve zmíněné seniory, jelikož právě ti mohou být kriminalitou ohroženi více, než běžná populace a zároveň mezi nimi bylo povědomí o preventivních aktivitách nejnižší.¹⁵⁹

Dalším zjištěním výše zmíněného výzkumu je, že jednou z nejméně zaznamenaných preventivních aktivit je osvěta v médiích, kterou zaznamenala jen 4 % dotázaných.¹⁶⁰ Autor má tedy za to, že by stát měl do budoucna upínat větší pozornost jednak na propagování preventivních aktivit prostřednictvím médií, ale také na tvorbu informačně-preventivních pořadů, které by mohly obyvatelstvo například seznámit s běžnými praktikami podvodníků, apod. Stát by k tomu mohl využít například některé z veřejnoprávních médií.

Dále by dle názoru autora měl být kladen důraz na zlepšení úrovně práce příslušníků Policie ČR. Dle výše zmíněného výzkumu na otázku „*Jak hodnotíte kvalitu zacházení s oběťmi trestných činů (Policí ČR)?*“ v roce 2017 odpovědělo 67% lidí průměrná a 18% nízká¹⁶¹, což autor považuje pro moderní společnost za neuspokojivý výsledek. Měl by tedy být kladen větší důraz na proškolení příslušníků Policie ČR profesionály tak, aby s oběťmi trestných činů bylo zacházeno vždy náležitě a aby nedocházelo k sekundární viktimizaci.

Na závěr si autor dovoluje zmínit, že k lepšímu fungování systému prevence kriminality jako celku by mohlo přispět také přijetí zákona o prevenci kriminality po vzoru Slovenské republiky. Taková právní úprava by mohla vnést větší míru právní jistoty do systému udělování dotací na preventivní aktivity a programy, a tím přispět k většímu zájmu angažovat se v takových aktivitách nejen u neziskových organizací, ale také v běžné populaci.

---

¹⁵⁹ HOLAS, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Bezpečí, kriminalita a prevence*. [online]. 2019. [cit. 15. 6. 2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/459.pdf>. str. 29

¹⁶⁰ HOLAS, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Bezpečí, kriminalita a prevence*. [online]. 2019. [cit. 15. 6. 2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/459.pdf>. str. 30

¹⁶¹ HOLAS, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Bezpečí, kriminalita a prevence*. [online]. 2019. [cit. 15. 6. 2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/459.pdf>. str. 49.

Závěr

Dílčím cílem práce bylo poskytnout teoretický exkurz do problematiky viktimologie a prevence kriminality. Této problematice se autor věnoval v prvních dvou kapitolách.

V první kapitole byla vymezena viktimologie jako vědní disciplína, okolnosti jejího vzniku a základní viktimologické pojmy, bez kterých by se zbytek práce neobešel – tedy viktimnost, viktimizace a index viktimizace. Rovněž byly předloženy typy újmy, které mohou oběti vznikat – tedy primární, sekundární a terciální. Viktimologie pro formování obecných závěrů potřebuje přísun velkého množství statistických údajů – autor tedy pojednal o možných zdrojích těchto údajů a vyhodnotil, že jako nejlepší se jeví viktimologické výzkumy, byť i ze statistických údajů neziskových organizací a policejních statistik je možné získat cenné informace.

Druhá kapitola byla věnována prevenci kriminality. Autor nastínil počátky snah o předcházení kriminalitě a historické důvody, které k tomu společnost vedly – především tedy nárůst kriminality a finanční náročnost represivních opatření. Byly uvedeny základní způsoby dělení preventivních opatření a jednotlivé teoretické pojmy demonstrovány na praktický příkladech s cílem reflektovat výhody a nevýhody jednotlivých forem prevence. Autor vyhodnotil, že i trestní právo sehrává svou roli nejen při represii, ale také při prevenci kriminality a proto by se dle názoru autora mělo považovat za součást prevence kriminality. Dílčí cíl byl tak prvními dvěma kapitolami splněný.

Prvním hlavním cílem práce bylo zhodnotit, jaký je význam viktimologie pro prevenci kriminality a tento význam pak demonstrovat na konkrétních příkladech. Tomu byla věnována třetí a čtvrtá kapitola.

Třetí kapitola byla blíže zaměřena na viktimologickou prevenci. Nejprve autor vymezil primární viktimologickou prevenci z teoretického hlediska a následně uvedl jednotlivé případy jejího fungování v České republice. Autor vyhodnotil, že hlavními aktéry na poli viktimologické prevence jsou stát, média a neziskové organizace. U sekundární viktimologické prevence se v duchu předchozího výkladu o viktimologii a prevenci kriminality autor prakticky zaměřil na seniory, jakožto jednu z nejohroženějších skupin. Na základě proběhlého výzkumu byly vyčleněny trestné činy, které tuto skupinu

obyvatel nejvíce zasahují a autor představil konkrétní preventivní opatření pro zamezení těmto druhům kriminality. U terciální prevence pak po krátkém teoretickém úvodu autor nastínil, jaké způsoby pomoci obětem trestných činů český právní řád zná, včetně příkladů, kde je možné takovou pomoc získat.

Čtvrtá kapitola shrnovala to, co už si pozorný čtenář mohl napříč prací odvodit sám - tedy jaký je význam viktimologie pro prevenci kriminality. Autor zhodnotil, že největší přínos viktimologie pro prevenci kriminality spočívá v identifikaci rizikových osob, míst a situací. Toho viktimologie dosahuje tvorbou obecných závěrů z velkého množství statistických údajů získaných primárně z viktimologických výzkumů, policejních statistik a dat neziskových organizací. Na riziková místa se pak mohou použít prostředky situační prevence. Po identifikaci rizikových osob má dále viktimologie za úkol vytvořit návody, které by po jejich aplikaci snížily riziko viktimizace takových osob, popřípadě vypracovat postupy, jak zmírnit následky již započatého útoku. Důležité je pak samozřejmě taková zjištění mezi ohrožené skupiny rozšířit. Lze tedy shrnout, že viktimologie má největší význam pro situační a viktimologickou prevenci kriminality. Tímto autor považoval první hlavní cíl za splněný.

Druhým hlavním cílem diplomové práce pak bylo zhodnotit stav prevence kriminality v České republice, identifikovat nedostatky a navrhnout řešení.

Tomu se věnovala druhá polovina čtvrté kapitoly diplomové práce. Ze statistických údajů je patrné, že registrovaná kriminalita v České republice má klesající tendenci. Spolu s velkou škálou preventivních aktivit jmenovaných ve třetí kapitole, které na našem území probíhají, tak autor musel konstatovat, že stav prevence kriminality v Česku hodnotí kladně.

Co se týče snižování kriminality je však vždy třeba usilovat o zlepšení současného stavu, a proto si autor následně dovolil jmenovat některé problematické aspekty prevence kriminality v České republice. Za ty nejstěžejnější považoval neefektivní terciální sociální prevenci vedoucí k vysoké kriminální recidivě, příliš nízké povědomí o preventivních aktivitách, nedostatečné využití médií pro prevenci kriminality a nevyhovující práci Policie ČR s oběťmi trestných činů. U každého ze zmíněných bodů autor současně uvedl jeho návrh, jak současný stav do budoucna zlepšit. Na závěr autor

zmiňuje myšlenku, že by na systém prevence kriminality mohlo mít rovněž pozitivní vliv přijetí zákona o prevenci kriminality po vzoru Slovenské republiky. Tím byl dle názoru autora naplněn i druhý hlavní cíl práce.

Lze konstatovat, že cíle práce se podařilo zdárně naplnit. Autor zasadil teoretické poznatky získané z odborné literatury do praktických souvislostí, aplikoval je na konkrétních příkladech a navrhl způsoby, jak prevenci kriminality v České republice do budoucna zlepšit. Autor se tedy domnívá, že jeho práci lze považovat za přínos.

Seznam použitých pramenů

Knižní publikace

BRUNA, Eduard. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2014. Eupress. ISBN 978-80-7408-099-9.

BUBELÍNI, J., *Prevenencia kriminality*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, sekretariát Rady vlády SR pre prevenciu kriminality. 2001.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

DIANIŠKA, Gustáv a Tomáš STRÉMY. *Introduction to criminology*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Schola et ius. ISBN 978-80-7380-218-9.

GŘIVNA. T-. SCHEINOST, M. ZOUBKOVÁ, L. a kol.. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 588s . ISBN 978-80-7598-554-5.

HOLCR, K., a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition. 2008. ISBN 978-80-8078-206-1.

HOUBOVÁ, Drahomíra. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-100-7.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.

KARMEN, Andrew. *Crime victims: An introduction to victimology*. Boston: Cengage learning, 2016. ISBN 978-1-305-26103-7.

KOŠECKÁ, D. *Obete kriminality – Victims of crime*. Bratislava: IRIS. 2013. ISBN 978-80-8153-015-9.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, K., a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia. 2001. ISBN 80-86432-08-4.

SMITH, J.,M., TILLEY, N. *Crime Science, New approaches to preventing and detecting crime*. Portland: Willan Publishing. 2005. ISBN 1-84392-089-1.

SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6.

SVATOŠ, Roman. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. ISBN 978-80-87472-76-7.

VÁLKOVÁ, H. a KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012., str. 171.

VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4849-8.

ZÁHORA, J., KERT, R. *Obete kriminality – Victims of crime*. Bratislava: EUROKÓDEX. 2010. ISBN 978-80-89447-36-7.

Odborné články

HOLAS, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Bezpečí, kriminalita a prevence*. [online]. 2019. [cit. 15. 6. 2023]. Dostupné z:

<http://www.ok.cz/iksp/docs/459.pdf>

JUDr. Šebesta, Kamil, MBA, Mgr. Komárek, Patrik. *Nový trestný čin v právní úpravě ČR – nebezpečné pronásledování tzv. stalking*. In: © EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo. [online]. 26.3.2010. [cit. 7.4.2023]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/novy-trestny-cin-v-pravni-uprave-cr-nebezpecne-pronasledovani-tzv-stalking-60643.html>

Mussayev, Daniyarbek 2017, *Victimological Prevention of Crime against Life and Health. Journal of Advanced Research in Law and Economics*, Volume VIII, Fall, 5(27): 1585-1591. [online]. 6. 4. 2023. [cit. 7.4.2023] Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/jarle8&div=187&start_page=1585&collection=journals&set_as_cursor=3&men_tab=srchresults

PhDr. Marešová, Alena, PhDr. Martinková, Milada CSc., IKSP Praha. *O významu poznávání obětí trestné činnosti*. In: mvcr.cz [online]. 2009. str. 13. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>

PhDr. Martinková, Milada CSc., Mgr. Biedermanová, Eva. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé kriminálních deliktů*. [online]. Prosinec 2019. [cit. 9.4.2023]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/457.pdf>

SCHEINOST, M., a kol. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Analyza trendů kriminality v České republice v roce 2021*. [online]. 2022. [cit. 15. 6. 2023]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_CR_v_roce_2021.pdf

Právní předpisy

zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním

zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník

Internetové zdroje

Česká televize. *Blažek připravil dvě varianty úpravy definice znásilnění, chce o nich debatovat ve sněmovně*. [online]. 6. 6. 2023. [cit. 15.6.2023]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3591634-blazek-pripravil-dve-varianty-upravy-definice-znasilneni-chce-o-nich-debatovat-ve>

Český statistický úřad. *V roce 2021 byla kriminalita nejnižší za 10 let.* [online]. 10.1.2023. [cit. 15.6.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/v-roce-2021-byla-kriminalita-nejnizsi-za-10-let>

Český statistický úřad. *Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi osobami – 2022.* [online]. 22. 11. 2022. [cit. 7.4.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/1-pocitace-a-internet-v-domacnostech-4ebw3izyl9>

iRozhlas. *Za mříže se v Česku vrací až tři čtvrtiny vězňů. Na vině je především nedostatečná péče po propuštění.* [online]. 26.9.2021. [cit. 15.6.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vezen-vezeni-recidiva-propusteni-integrace-do-spolecnosti-socialni-sluzby_2109261607_hyh

Mgr. Vítoušová, Petra. Soubor rad a informací pro seniory. Bílý kruh bezpečí. [online]. 1. 1. 2003. [cit. 8. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/prevence/seniory/>

Ministerstvo vnitra České republiky. *ADRESÁŘ POMOCI.* [online] [cit. 10.6.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/adresar-pomoci-telefonni-informacni-a-krizove-linky-a-online-pomoc-v-ceske-republice.aspx>

Policie ČR – KŘP Karlovarského kraje. *PREVENCE – Rady seniorům.* [online]. Listopad 2017. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prevence-rady-seniorum.aspx>

Policie ČR – KŘP Plzeňského kraje kraje. *Jak postupovat v případě domácího násilí.* [online]. [cit. 20. 5.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/jak-postupovat-v-pripade-domaciho-nasili.aspx>

Policie ČR – KŘP Plzeňského kraje kraje. *PREVENCE – Podvody.* [online]. 2018. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prevence-podvody.aspx>

ROSA Centrum pro ženy. *ROSALIN – Centrum komplexní krizové pomoci.* [online] [cit. 10.6.2023]. Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/portfolio-items/rosalin-centrum-komplexni-krizove-pomoci-obetem-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili/>

ROSA Centrum pro ženy. *Statistická sonda za rok 2016* [online] [cit 7.4.2023].

Dostupné z: <https://www.rosacentrum.cz/statistiky/>

Česká televize. *Norsko netrestá, ale napravuje. Cely bez mříží a dozorci beze zbraní inspirují svět včetně Česka.* [online]. 24.8.2017. [cit. 15.6.2023]. Dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vezen-vezeni-recidiva-propusteni-integrace-do-spolecnosti-socialni-sluzby_2109261607_hyh

Bílý kruh bezpečí. *Poslání a činnost.* [online]. [cit. 7.4.2023]. Dostupné z:

<https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>

ROSA Centrum pro ženy. *Naše poslání.* [online] [cit 7.4.2023]. Dostupné z:

<https://www.rosacentrum.cz/nase-poslani/>

Victim support Europe. *Who are we.* [online]. [cit. 7.4.2023]. Dostupné z:

<https://victim-support.eu/who-we-are/>

Bílý kruh bezpečí. *Podvod.* [online]. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z:

<https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/podvod/>

Policie ČR. *Podvody na seniorech.* [online]. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z:

<https://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>

Policie ČR. *Senioři sobě.* [online]. [cit. 15.4.2023]. Dostupné z:

<https://www.policie.cz/clanek/seniori-sobe-627170.aspx>

Ostatní zdroje

NOVOTNÁ, Anna. *Pomoc obětem trestných činů.* Praha, 2020. Diplomová práce.

Univerzita Karlova. Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je nejprve poskytnout ucelený, teoretický výklad o problematice viktimologie a prevence kriminality. Na základě získaných informací následně provést analýzu toho, jaký má viktimologie význam pro prevenci kriminality a získané znalosti následně prakticky aplikovat na konkrétní ohroženou skupinu obyvatel s cílem vyhotovit postupy, jak by bylo možné jejich viktimizaci předejít. Následně kriticky zhodnotit stav prevence kriminality v České republice a uvést konkrétní kroky, které by mohly současnou situaci zlepšit.

Z obsahového hlediska je práce členěna na úvod, závěr a 4 hlavní kapitoly.

V první kapitole je práce zaměřena na teoretické vymezení viktimologie jako vědní disciplíny, jejích základních pojmů a okolností jejího vzniku. Autor dále uvede, kde tato věda získává poznatky pro formování svých závěrů a zhodnotí přínos jednotlivých informačních zdrojů pro tuto vědu.

Druhá kapitola je zaměřena na prevenci kriminality. Autor pojedná o vztahu trestního práva k prevenci kriminality, vymezí její jednotlivé druhy a současně také zmíní výhody a nedostatky jednotlivých forem prevence.

Třetí kapitola je věnována viktimologické prevenci. Po jejím teoretickém vymezení autor popíše její jednotlivé formy v České republice a zhodnotí přínosy a nedostatky jednotlivých forem. Dále se zde autor prakticky zaměří na jednu z nejohroženějších skupin – seniory. Autor na základě výzkumu určí trestné činy, které tuto skupinu nejvíce ohrožují a uvede způsoby, jak jednotlivým trestným činům předejít.

Čtvrtá kapitola na základě získaných poznatků analyticky zhodnotí, jaký je význam viktimologie pro konkrétní formy prevence kriminality. V druhé části této kapitoly autor uvede jeho názor na stav prevence kriminality v České republice, pojmenuje její nedostatky a navrhne jejich konkrétní řešení.

Abstract

The diploma thesis title: Significance of Victimology for the Prevention of Crime

The goal of this thesis is to, firstly, give a comprehensive theoretical introduction to victimology and crime prevention. Based on the acquired information then analyse, what is the significance of victimology for the prevention of crime and apply the findings to a specific, endangered group of people with the goal of developing a course of action to prevent their victimization. The next goal is to critically evaluate the state of crime prevention in the Czech Republic and to present possible solutions to found shortcomings.

The thesis consists of an introduction, conclusion and 4 chapters.

The opening chapter focuses on the theoretical introduction of victimology as a scientific discipline, its main concepts and the historical circumstances of its founding. The author will then introduce the main sources of information for victimology and evaluate the benefits they bring to this discipline.

The second chapter describes crime prevention as a whole. The author will discuss the relationship between criminal law and crime prevention and introduce the main types of crime prevention, including their evaluation.

The third chapter describes victimological prevention in great detail. After the theoretical introduction of this type of crime prevention, the author will present an overview of the different types of this prevention that can be found in the Czech Republic. In a subchapter, the thesis will focus on forming a practical guide for a specific group of endangered people – the elderly. Based on research, the thesis will identify the main crimes that afflict the elderly w and form a practical guide on how to prevent them.

The last chapter will be about evaluating the significance of victimology for crime prevention based on the acquired knowledge. The second half of this chapter will then provide the author's perspective on the current crime prevention efforts present in the Czech Republic, including the author's ideas to better the situation.

Klíčová slova/Key words

Viktimologie

Kriminalita

Prevence

Victimology

Crime

Prevention